

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. L. Grundtvig.
Den grundtvigske Slægts
Oprindelse.

Den grundtvigske Slægts Oprindelse

DEN GRUNDTVIGSKE SLÆGTS OPRINDELSE

AF

F. L. GRUNDTVIG

SÆRTRYK AF

„DEN DANSKE HØJSKOLE“

Nr. *44* af 50 Eksemplarer

Konrad Jørgensen Bogtrykkeri i Kolding

I Tiden før sin sidste Sygdom havde afdøde Pastor F. L. Grundtvig beskæftiget sig indgaaende med Studier over sin Slægts Oprindelse, og et betydeligt Materiale var lagt til Rette, som han havde glædet sig til at bearbejde og udgive. Kort før sin Død omtalte han oftere denne Sag som en, der laa ham paa Hjerte; han ønskede, at det indvundne Resultat skulde komme til den Kreds' Kundskab, hvem hans Fædrenenavn var blevet kært.

Imidlertid var kun den første, mindre Del saa vidt udarbejdet, at den med ringe sproglig Lempelse kunde offentliggøres, og det er denne, som i nærværende Hefte forelægges Læserne med Udeladelse af det store Antal Noter og Henvisninger, der kun vil have Interesse for Historikeren, men virker forstyrrende paa det Hovedindtryk, det har været Forfatterens Formaal at frembringe.

En følgende Artikel vil bringe Slutningen af Manuskriptet. For Tekstens Gennemsyn og Form, ligesom for Valget af Stedet for Offentliggørelsen, bærer undertegnede Ansvar.

O. C. Molbech.

I.

•Kirkeklokke, øj til Hovedstæder
støbtes du, men til den lille By!•

DET er ikke saa meget længe siden, der i Kirke-
taarnet i den lille By Nykjøbing paa Sælland
hang fire Klokker. Paa den saakaldte »Syv-
klokke« var der følgende Indskrift: »1680 i April haver
Dines Andersen, Borgmester Nicolai Gibs, Niels Sander-
sen, Hans Jørgensen og Knud Dinesen, Raadmand, og

Morten Hansen, Kirkeværger i Nykjøbing ladet denne Klokke støbe til Nykjøbing Kirke. Gud alene Æren!« *

Der er jo noget, der hedder Skik og Brug, og det var ganske vist Skik og Brug at sætte de Ord: Gud alene Æren! paa de Klokker, man gav til Herrens Hus; men i de fleste Tilfælde var disse Ord dog ingenlunde tomme, og det er let nok at skønne, hvad der særlig i Foraaret 1680 kunde fylde danske Mænds Hjerter med Taknemmelighed mod Gud.

Der havde atter været Krig med Sverige. Det forarmede danske Folk var ved at fortvivle. Da kom Budskabet om Freden af 27. September 1679 og god Olje i de gabende Saar. Og saa hed det sig i Foraaret 1680, at nu skulde der være evig Fred mellem Danmark og Sverige. Nu skulde Frederik den Tredjes fromme Datter, Ulrikke Eleonore, drage til Sverige som Karl den Ellevtes Brud.

Nykjøbing var kun en lille, fattig By, og dens Hjælpkilder for længe siden hartad udtømte; men dog syntes de Styrende, at der paa Bryllupsdagen, den 6. Maj 1680, skulde lyde en ny Klokke fra det gamle Kirketaarn, og saa blev »Syvklokken« støbt, den Klokke, der for Fremtiden hver Morgen skulde kalde Borgerne til Bøn. De Styrendes Navne stod paa Klokken.

Dines Andersen var allerede Borgmester 10. Januar 1661. Da var han med til paa Byen Nykjøbings Vegne at lægge Enevoldsmagten i Kong Frederik den Tredjes Haand. I sine Velmagtsdage var han Købmand og boede i en af Byens største Gaarde »med tre Skorstene«. Men som de fleste Nykjøbingboere drev han tillige Landbrug, og desuden ejede han en Del af Skoven Grønnehave syd for Byen. Han døde 1682, og baade han og hans Hustru blev »lagte« i Kirken.

I Nykjøbing Kirke er der endnu to »Lysarme«, hvorpaa

* Soli Deo Gloria.

der staar »D. A. S. — C. I. D. hviler her«. Bogstaverne skal betegne »Dines Andersen« og hans Hustru »Cathrine Jakobsdatter«. —

Knud Dinesen var Dines Andersens Søn, født 1645. Han blev Raadmand 19. Juli 1677 og synes udelukkende at have levet af Landbrug. Han var to Gange gift, men døde barnløs 1714.

I Nykjøbing Kirke hænger endnu en seksarmet Lysekroner, hvorpaa der staar: »1. Januar 1676 (har) Knud Dinesen og Thomas Gibs givet denne Krone til Nykjøbing Kirke«. Thomas Gibs var Knud Dinesens Svoger. —

Hans Jørgensen, med Tilnavnet Grundtvig, var vistnok Dines Andersens Søkendebarn. Alle tre nedstammede de formentlig fra Morten Tuesen, en af Nykjøbings tidligere Borgmestre. —

Morten Hansen var gift med Dines Andersens Broderdatter Ellen. Han var Kirkeværge fra 1680 til 1684; men forøvrigt drev han Landbrug. Han boede i en af Byens mindre Gaarde »med to Skorstene« og hørte ikke til de mest velhavende. Dog var der kun otte i Nykjøbing, der havde mere Jord end han. Han døde 1692, omtrent 50 Aar gammel.

Nicolai Gibs var Knud Dinesens Svigerfader. Alleerede 1650 nævnes han som Købmand. Han var en af de Raadmænd, der 10. Januar 1661 sammen med Dines Andersen optraadte paa Nykjøbings Vegne. Han boede i en af Byens største Gaarde »med 3 Skorstene« og var til en Tid dens rigeste Mand. Han døde 1681.

Niels Sandersen var nær i Slægt med Nicolai Gibs; han var ogsaa en af Underskriverne 1661 og Søn af en af Nykjøbings tidligere Borgmestre. Før han blev Raadmand, havde han været Byfoged; forøvrigt var han Købmand og til en Tid Konsumtionsforpagter. Paa sine gamle Dage drev han kun Landbrug og sad til sidst i meget smaa Kaar. Han døde 1696. —

Som man vil have set, stod i Aaret 1680 alle de Styrende i den lille By i Slægtskabsforhold til hinanden og var enige om i Fællesskab at lade en Klokke støbe til Guds Ære. Den er nu for lang Tid siden bleven omstøbt, og paa den ny Klokke, som dog er støbt af den gamle Malm, leder man forgæves om de gamle Navne; men Hans Jørgensen blev Tipoldefader til den Mand, der har sunget saa kønt om Klokken, der støbtes til den lille By.

Da Nykjøbing er Slægtens Vugge, vil denne lille afsides Købstad faa en fremtrædende Plads paa disse Blade.

Langt Nord paa i Odsherred, men ikke ud mod det vilde Kattegat, ved en fredelig Bugt af Isefjorden, tilmed dækket af Ringholmene, der nu er en Del af Fastlandet, — er Nykjøbing bygget.

Til Trods for Navnet er det nok en gammel By, om den end ikke, som en af dens fordums Byfogeder med forbløffende Sikkerhed skriver, er bleven anlagt i Aaret 505 f. Kr. Sikkert er det, at der allerede i Stenalderen har været Folk paa disse Egne, og de mange Kæmpehøje taler om tidlig Bebyggelse. Lidt sydvest for Byen, ved Troldebjerg, ligger de saakaldte Syvhøje, hvorfra man har en storslaaet Udsigt.

For en Købstad var Oplandet dog altfor ringe, og Nykjøbing er derfor sikkert kun bleven til, fordi Skibene, der skulde ind til Roskilde, ofte efter at være komne ind i Isefjorden var nødte til at ligge og vente paa gunstig Vind, fordi de i Ventetiden fandt en passende Ankerplads i den lille, fredelige Bugt, og fordi Søfolkene da var opsatte paa at skaffe sig mangt og meget, som de maaske længe havde maattet savne. Har Byen derfor end ikke nogensinde haft nogen

egentlig Storhedstid, saa har den dog nok haft sine største Dage, før Kjøbenhavn tog Luven fra Roskilde, og medens Isefjorden var en af de mest befærdede Vandveje.

I det 16de Aarhundrede var Nykjøbing ligesom nu en af de mindste Købstæder i Danmark, og omkring ved 1600 havde den næppe stort mere end 500 Indbyggere; men i Slutningen af det 16de og Begyndelsen af det 17de Aarhundrede synes der at have været taalelig Velstand blandt Byens Borgere.

Flere af dem var driftige Folk, der paa deres egne Skuder hentede Handelsvarer langvejsfra, ogsaa fra fremmede Lande, og fremmede Skibe blev ikke saa sjælden fragtede af Byens Kjøbmænd. Nogen egentlig Havn var der ikke; men endnu i det 17de Aarhundrede var der en Skibsbro, der strakte sig langt ud i Vandet.

En af Kjøbmændenes bedste Kunder var Lensmanden paa Dragsholm. Dels købte han mange af deres Varer, og dels fragtede han ofte deres Skuder til Kjøbenhavn. Men for Sejladsens Vedkommende kunde Nykjøbings Kjøbmænd dog ikke hamle op med Folk fra Sejerø.

Af Haandværkere var der i Nykjøbing neppe ret mange; dog var der foruden Skomagere, Skræddere og Smedde i alt Fald en Tømmermand, en Snedker, en Bødker, en Murmester og en Glarmester. Og i første Halvdel af det 17de Aarhundrede var der en Badskær og en Rottefanger, der satte Forgift paa Kornlofter.

Borgerne levede for en stor Del af Landbrug. Til Byen hørte fra gammel Tid af omkring 2000 Tdr. Land, der mod Nord strakte sig helt ud til Kattegat; men deraf var dog kun c. 500 Tdr. Agerland. Resten var Skov og Lyng. De fleste drev ogsaa Fiskeri, og at der ikke var nogen Mangel paa Fisk, viste de mange Sælhunde, der laa og soled sig paa Stenene langs Stranden.

En af Fiskerne hed Jonas Jonassen og var født 1593. Paa sine gamle Dage, 1686, da han var 93 Aar gammel, drev han endnu Fiskeri, men maatte bøde 3 Lod Sølv, eller 4 Mrk. 8 Sk., fordi han satte sit Sildegarn tredje Paaskedag, den 6. April. Han døde først i Marts 1698 og var altsaa 105 Aar gammel.

Lige ved Byen fandtes tre Møller.

Nykjøbings Forhold blev efterhaanden mere og mere uheldige; men Byens Borgere synes heller ikke ret at have haft nogen Drift til at forbedre deres Vilkaar. Efterhaanden som det tog af med Skibsfarten paa Isefjorden, sank Byen ganske stille hen i Dvale. Omverdenen forsvandt mere og mere fra Synskredsen, og man nøjedes med at nysle saa smaat med sine egne forfaldne Sager. Sjældnen hørte man om, hvad der foregik andensteds, og Nyhederne blev gamle, inden de naaede Nykjøbing over Ringsted og Holbæk. Endnu 1734 klager Stiftsbefalingsmanden over, at hans Breve til Nykjøbing ofte ligger 4—5 Uger paa Holbæk Posthus.

Omkring ved Aaret 1600 laa, som nu, de fleste Gaarde og Huse ved den saakaldte Adelgade, der gaar gjennem hele Byen fra Sydvest til Nordost. Bagved Gaardene var der Frugthaver, Enghaver og Tofter. Ved Adelgade laa Raadhuset med Tingstuen, en gammel Bindingsværksbygning, hvis mørke Kjælder var Fangehul. Og paa Adelgade var Gadebrønden, hvorfra alle Folk i Byen hentede Vand.

Nord for Adelgade, i den saakaldte Nørre Fjording, var der kun nogle faa, spredte Huse og Gaarde; men her ligger Kirken, der skal stamme fra første Halvdel af det 13de Aarhundrede. Den Gang saa den imidlertid en hel Del anderledes ud end nu.

Særlig skal nævnes, at den havde Spir og var tækket med Bly. Gulvet bestod for største Delen af Ligstene, men de skiftede vistnok ikke saa sjældnen, da

Kirken havde Ret til at sælge dem, naar de havde ligget der i 20 Aar. Folk satte særlig Pris paa at blive »lagt« i Koret, medens Præsterne havde deres Plads i Sakristiet.

Menigheden bænkedes i tre Rader Stolestader af umalet Eg. De to store Rader var for Mænd og Kvinder, hvorimod Tjenestepigerne maatte nøjes med at sidde i den saakaldte »lille Rad«. Kirken havde solgt de to øverste Stole i de store Rader og den næstøverste i den lille Rad til Herman Juel, der fra 1587 til 1595 var Hovedsmand paa Dragsholm og ejede en af de største Gaarde i Byen, og paa de første af disse Stole fandtes nu hans og hans Hustru Maren Juels Vaabener.

De følgende tre Mandfolkestole var forbeholdte Borgmester og Raad. Paa Borgmesterstolen fandtes Byens Vaaben, en Nymaane og fem Stjærner. Senere siges der, at Kirken havde et »Sejerværk«; men om dette var der omkring ved Aaret 1600, vides ikke.

Rundt om Kirken ligger Kirkegaarden. I den gamle »Munkebygning« ved den ene Side var der en Latinskole. Den var bleven oprettet 1592, men fik aldrig stor Betydning og nedlagdes 1740. Lige op til Kirkegaarden laa »Holtet«, en lille Bøgeskov, som var Børnenes Fryd. Foruden den store Agedam, hvorfra en »Rende« førte ned til Fjorden, var der flere smaa Vandsteder indenfor Byens Grændser.

Skjønt Byen ikke var befæstet, havde den dog sine Porte. Og deres Navne var: Strandport, Østerport, Nørreport, Vesterport i Nørre Fjording, Vesterport og Grønnehaveport. Ad den sidste kom man ud paa den Vej, der førte til Grønnehave, en smuk lille Skov paa 80 Tdr. Land, der endnu er til. Længere mod Syd ligger Annebjærg Skov med St. Karens Kilde, hvortil man valfartede St. Hansaften. Lige udenfor Østerport laa Askehave, en Lund paa 25 Tdr. Land, der siges

særlig at have bestaaet af Asketræer. Men det var ogsaa omtrent al den Skov, der fandtes i Omegnen.

Hvor Byen havde sin Fold, vides ikke; men den var dannet af »Tjørne og Stavre« og forsynet med en Hængelaas. »Vangehyrden«, der var lønnet af Byen, havde Opsyn med dennes Vang. Han alene maatte aabne Vangeleddet, naar Høhøsten var til Ende, og Borgerne kunde faa Lov til at lade deres Kvæg gaa i Vangen. Den, der drev sit Kvæg ind i Vangen, før »Ævred var opgivet«, kom til i dyre Domme at betale den Skade, der skete. Tidlig om Foraaret fik Svinene Lov til at gaa uringede alle Vegne; men allerede omkring den 24. Marts skulde de ringes »for Engbunds og Rugsæds Skyld«.

Ud imod Kattedgat ligger Byens vidtstrakte Lyng; men den saa i de Dage ikke saa lidt anderledes ud end nu. Da var Moserne ikke tørre. Da var Store og Lille Klejnemose, Davidsmose og mange flere fulde af Vand, over hvilke Knolde, bevoksede med Pors og Kjæruld, hist og her ragede op. Da var hele denne Egn et Slaraffenland for Vade- og Svømmefugle, og Pajesø var ogsaa større og dybere end nu. Paa sine Steder var den omkring 25 Fod dyb, og i det klare Vand var der fuldt af Fisk. Naar man om Foraaret nærmede sig de lave, stenede og sandede Bredder, lød der en øredøvende Koncert af de mange rugende Fugle. Men nu er Størstedelen af denne Herlighed forsvundet.

Paa Lyngen havde Borgerne Ret til at skjære deres Tørv; men de maatte først begynde midt i Maj, og ingen maatte skjære efter St. Hansdag (gammel Stil 4. Juli.) —

Byen styredes saa godt som udelukkende af Borgmester og Raad. I de større Byer var der i Regelen 2 Borgmestre og 8 Raadmænd; men i Nykjøbing nøjedes man med 1 Borgmester og 4 Raadmænd. Til Medlemmer

af Raadet synes man som oftest kun at have valgt Kjøbmænd og større Ejendomsbesiddere, derimod ikke Haandværkere. Valget gjaldt for Livstid.

Næved Nykjøbing havde der tidligere ligget en lille Landsby, som hed Thorup; men da den var bleven øde, gav Christian den Tredje 1555 dens Jord til Borgmester og Raad i Nykjøbing. Denne Jord kaldtes senere som oftest Raadmandsjorden. (Her blev i sin Tid opløjet et mærkeligt gammelt Drikkehorn. Det blev af Finderen givet Lumbsaas By til Tudehorn, men blev siden indsendt til Kjøbenhavn. Det skal have den Indskrift: »Drikker med Fred; glemmer ikke den levende Gud!«)

Under Raadet stod Byfogden, der sørgede for Rettens Haandhævelse; men det at være Byfoged synes ofte, i alt Fald senere, at have været Vejen til at blive Raadmand. Under Byfogden stod Byskriveren. Af lavere Embedsmænd skal nævnes Vægteren og Fattigfogden, den saakaldte Stodderkonge.

Omløbende Stoddere vilde man ikke vide af at sige; men Byens egne Fattige vilde man gjerne sørge for. Præsten Peder Christensen, der døde 1570, efterlod tre »Boder« og Jordegods og Penge til de fattige, og 4. Nov. 1604 toges der endelig Bestemmelse om denne Gaves Brug. I »de fattiges Boder« fik fire gamle Fattige deres Ophold, medens Pengene anvendtes først til Ildebrændsel, Klæder og Underhold og dernæst til Jordefærd og andre Fattige.

En af Byens største Byrder var det, at der ofte blev indkvarteret Krigsfolk. Senere ser man atter og atter, at et Kompagni har Borgeleje i Nykjøbing, og Krigsfolkenes Ophold var ikke til Gavn for Byens Ungdom. Afskedigede Krigsfolk, der kom og slog sig ned og drev Næring uden Borgerskab, var en Pest for Borgmester og Raad; men i alt Fald senere ses det, at man var nødt til at finde sig deri. Byfogden Morten Grundtvig klagede over, at 9 Krigsfolk drev Næring uden Borgerskab. Der svaredes 10. Marts 1733,

at Krigsfolk, der er afskedigede paa Grund af Alderdom eller efter 10—12 Aars tro Tjeneste, har Ret til at slaa sig ned, hvor de vil og ernære sig uden Borgerskab. Dog maa de ikke holde Svende og Dreng, og ikke være Kjøbmænd.

Byens største og gladeste Dage var Markedsdagene. Det havde været Borgerne en slem Torn i Øjet, at der tidligere holdtes Markeder i Vig og Egebjerg; men disse Markeder blev 1546 henlagte til Nykjøbing. De holdtes nu som før paa St. Bodils (17. Juni) og St. Laurits (10. Aug.) Dag.

Under Frederik den Anden var Ods Herreds Ting flyttet til Nykjøbing; men da Besøg i Kjøbstaden paa Tingdage gav Anledning til Drukkenskab, Slagsmaal og anden Uorden, udvirkede Hvitfeldt, at en kgl. Befal. af 8. Juli 1598 bestemte, at det skulde flyttes tilbage eller til et andet passende Sted.

Frederik den Anden kom ikke sjældent paa Jagt i Ods Herred, og ved Nygaard i Højby Sogn er der Levninger af en Bygning, som Sagnet siger var Valdemar Atterdags Jagtslot. »Jagtgaarden« i Ods Herred omtales oftere, og i senere Tider indpræntes det paa Nykjøbing Ting, at man ikke maa have løse Hunde paa Grund af Kongens Vildtbane. — —

Omkring ved Aaret 1600 levede der i Nykjøbing en Borger ved Navn Morten Tuesen. Hvor og naar han var født, vides ikke; men han har sikkert været en anset Mand i den lille By, da han i alt Fald i flere Aar var Byens Borgmester.

Hans Hustru hed Ingeborg Andersdatter, og med hende havde han 8 Børn, 5 Sønner og 3 Døtre, hvoraf de tre kun levede kort. Selv døde han den 29. Marts 1618, og hans Kiste blev nedsat i Kirken »straks udenfor Koret«.

Paa Ligstenen, som nu er borte, stod der følgende: »Herunder ligger begravet ærlige og velagte Mand

Morten Tuesen, som var Borgemester udi Nykjøbing og døde den 29. Marts Anno 1618 og forventer med alle Guds Børn en glædelig Opstandelse.«

Og mod Muren stod en stor Mindetavle af Træ, rigt prydet med Billedskærerarbejde og Forgyldning. Den fandtes endnu 1832, men er nu forsvunden. Herpaa stod der:

»Her under denne kolde Sten
 hviler mit døde Legem og Ben;
 thi Gud det saa for alle mon lave,
 at de skulle dø og lægges i Grave.
 Du fromme Læsere, tænk her paa,
 som gaar her frem og paa Graven staar,
 at Døden følger dig, hvor du gaar,
 hvad heller du vaager, sover eller staar!
 Tre Børn for mig i Glæden jeg fandt!
 Gud give min Hustru og fem Børn for sandt
 gudelig at leve, kristelig at dø,
 saa kommer de salig af denne Ø.

Gud give os her at tænke sligt! 1619.

En af de efterlevende Sønner hed Jørgen. Han var født 1609, og var altsaa kun 9 Aar gammel, da Faderen døde. Mortensdag 1641 holdt han Bryllup med Bodil Hansdatter; men da hun allerede den 23. Maj 1642 fødte et Barn, blev hun dømt til at betale 10 Sletdaler, fordi hun havde staaet Brud med »udslaget Haar«.

Trods denne Klik paa sit Navn blev Jørgen Mortensen imidlertid en meget anset Mand. Den 17. Januar 1643 købte han den Gaard i Byen, som tidligere havde tilhørt Herman Juel og Maren Juel til Aabjerg, og dermed fulgte Ejendomsretten til de to øverste Stole i Kirken og til den næstøverste Stol »paa den lille Rad«, hvor Tjenestepigerne »i sad«. Ved Gaarden var der en Frugthave og bagved denne en Enghave. Desuden hørte dertil

blandt andet et Toft ved Byen, der kaldtes Blodagertoft. Det bestod af $5\frac{1}{2}$ Skp. Pløjeland og 3 Læs Engbund.

Det er rimeligt, at Jørgen Mortensen allerede tidligere var bleven valgt til Raadmand; men i Løbet af Aaret 1643, da han var 34 Aar gammel, blev han valgt til Borgmester; saa tog han ogsaa Borgmesterstolen i Besiddelse. I Kirken nær ved Koret hænger en Lysekrone, hvorpaa staar: »Jørgen Mortensen, Borgmester i Nykjøbing og hans k(jære) Hustru Boel Hansdatter forærede denne Krone til Nykjøbing Kirke, Anno 1657«.

Samme Aar, den 8. Sept., døde Jørgen Mortensen, kun 48 Aar gammel. Han efterlod sig Enke og to Sønner, Morten og Hans. Borgmesterembedet gik over til hans Brodersøn Dines Andersen. —

1657 blev jo et skæbnesvangert Aar for Danmark og ikke mindst for Kjøbstæderne. Det havde været svært nok at komme over Aarene 1625—29 og 1643—45; men 1657—60 gjorde rent Bord hos mange. Bodil Hansdatters to Sønner kunde endnu ikke være hende til nogen Støtte, og det kneb vist haardt at slippe gennem de vanskelige Tider; men hun beholdt da Gaarden i Byen og vel ogsaa Størstedelen af sin Husbonds andre Ejendomme.

I Anledning af Krigen blev det den 21. Juli 1657 bestemt, at der skulde tages Skat af Varer, der indførtes i Byerne. Denne saakaldte Konsumtionsskat var meget forhad, men ophævedes ikke, da Krigen var forbi. Der ansattes senere saakaldte Konsumtionsforvaltere til at forestaa Skattens Opkrævning; men da der foregik mange Underslæb, blev der den 16. Oct. 1673 givet Bemyndigelse til for en vis Sum at bortforpagte Skatten. Undertiden overtog Byerne den selv.

Jørgen Mortensens ældste Søn Morten var vistnok født den 23. Maj 1642. Han blev 1669 gift med Gertrud Wulf, der var født 1646, og i det Kongebrev, der i den Anledning blev udstedt den 3. Maj, kaldes han Morten

Jørgensen Grundtvig. Dette er, saa vidt vides, første Gang Navnet Grundtvig forekommer i skriftlige Efterladenskaber. (Det skrives ogsaa Grundtwig, Grundtwiig, Gruntwij og Gruntvig, Grundwiig og Gruntwiig). Hvorfra det stammer, er ubekendt; men det er utvivlsomt et Stednavn. N. F. S. Grundtvig skriver, at det »ventelig« stammer fra Rørvig; men dette synes lidet rimeligt. Maaske har der ved Isefjorden været et Sted, der hed Grundvig. En By af dette Navn findes i Halland, og der var ikke ringe Forbindelse mellem Halland og Nykjøbing; dog kan det neppe antages, at Navnet stammer derfra, da det vel egentlig ikke er valgt, men kun lyst i Kuld og Kjon af Jørgen Mortensens Sønner, fordi det var et Kjendingsnavn, som andre havde givet dem, og dette forudsætter saa, at Stedet var disse bekjendt. Maaske har Bodil Hansdatter haft Tilnavnet Grundtvig. Det skete ofte, at Børn antog Moderens Navn. Men et Grundvig i Halland var sikkert ganske ubekjendt for Nykjøbings Borgere. Den 30. Maj 1670 og senere underskriver Morten sig selv Grundtvig; men i Kirkebogen, hvor han er nævnt en Gang, udelades dette Navn.

Den 31. Maj 1670 blev Morten Raadmand, men allerede 1677 døde han kun 35 Aar gammel. Han efterlod sig Enke og tre Børn, Sønnen Tage og Døtrene Kirstine og Botilde. Om Tage vides saa godt som intet; Kirstine var vistnok i adskillige Aar borte fra Hjemmet, men blev den 17. Januar 1694 gift med Simon Bertelsen Fredelund fra Korsør. Samme Aar, i Maj Maaned, døde Mortens Enke, Gertrud, og blev begravet ved sin Mands Side den 9. Maj. Hun synes at have siddet i smaa Kaar, og hendes Mands Broder bekostede hendes Begravelse. Botilde havde opholdt sig hjemme hos sin Moder. Kort Tid efter dennes Død blev hendes Hjerte fanget af en Rytter i Oberstlieutnant Mundts Kompagni, der vel sagtens laa indkvarteret i Byen, og 4. Sept.

1695 stod hendes Bryllup med denne Rytter, der hed Otto von Rytzen. Dette Parti var sandsynligvis ikke efter hendes Farbroders Hoved, og hendes Bryllup stod ikke hos ham, men hos en fjærnere Slægning, den tidligere Raadmand, Knud Dinesen. Hvad der siden er bleven af de tre Søskende, vides ikke.

Jørgen Mortensens yngste Søn, Hans, var født i April 1644. Han arvede sin Faders Gaard i Byen og blev siden gift med en skaansk Pige, Kirsten Nielsdatter Wandkif, der var født i August 1644. Han underskriver sig altid, tidligst 22. Jan. 1672, Hans Jørgensen Grundtvig; men paa Klokken, som han 1680 var med til at give til Kirken, staar der, som vi har set, kun Hans Jørgensen, og saaledes kaldes han ogsaa ofte af andre.

En Mængde Skrivelser til og fra ham er endnu bevarede. I hans Segl var der forneden et Dødningehoved over to korslagte Knogler og foroven en Fugl Fønix, som stiger af Baalet. Den 28. Febr. 1672 blev han, 28 Aar gammel, Raadmand. Hans Søskendebarn, Dines Andersen, havde da allerede i adskillige Aar været Borgmester, hvilket han — maaske ved sin Død — ophørte at være 1682.

Ved Forordningen af 28. Jan. 1682 afskaffedes Borgmester og Raad i de mindste Kjøbstæder. Nykjøbing skulde for Fremtiden udelukkende styres af en Byfoged, og dertil blev den 13. Dec. samme Aar Hans Grundtvig valgt. Derpaa tog Kongen Thorups Jord, der havde været tillagt Borgmester og Raad, tilbage, og den blev saa i den følgende Tid givet Borgere i Fæste. Hans Grundtvig fik rimeligvis en Del deraf, da dette var Tilfældet med en af hans Sønner. Byfogden arvede Borgmesterstolen i Kirken, og Hans havde saaledes, ligesom sin Fader, de tre øverste Stole.

Den omtalte Forordning vakte, ikke blot hos dem, den særlig ramte, men vistnok hos de fleste, megen

Fortrydelse. Selv i Kirkebogen tales der med en vis Bitterhed om »Reduktionen«. Man var ikke vant til Enevoldsmagt i Byens Styrelse.

Ved Siden af Byfogden stod der vistnok en Byskriver; men han havde slet ingen Myndighed. Byfogden fik ingen Løn, men han havde visse Indtægter af Borgerbreve, Auktioner og Skifter, som han forestod. I Tingstuen sad han og tronedede i sin »Bagstol«, og han havde under sit Værgemaal Byens dyrebare Ejendomme, blandt andet dens Sølvsignet, dens Fane med Byens Vaaben, Pinselsredskaberne og den gamle Tromme. Endelig en Salttønde, en Korntønde, en Skæppe og en Malmpotte. Auktionerne holdtes for en stor Del i hans Hus.

Af Hans Grundtvigs Skrivelser faar man det Indtryk, at det stod sørgeligt til med Byens Velstand. Glæden over Freden 1679 blev kun kort. Han beder atter og atter Kongen eftergive »det forarmede Borgerskab« forfaldne Skatter. Selv fik han en forøget Indtægt ved, uvist hvornaar, at blive Konsumtionsforvalter.

Han og hans Hustru havde tre Sønner, Morten, Niels og Jørgen, og to Døtre, Anna Cathrine og Bodil.

Morten var formodentlig tidlig bestemt til at skulle overtage sin Faders Stilling i Nykjøbing; men hvor han opholdt sig som ungt Menneske, vides ikke. Niels og Jørgen sattes i Skole for at blive Præster. De kom rimeligvis først til at gaa i Skolen i Nykjøbing, hvor nok den Gang Christoffer Gyngge, der blev afsat, var Rektor. Derfra kom de til Roskilde. Om Sommeren 1688 var Niels hjemme i Besøg, og Aaret efter blev han dimitteret til Universitetet; men 1694, om ikke før, kom han hjem til Nykjøbing og blev vistnok der til sin Faders Død. Jørgen blev dimitteret fra Roskilde 1690; men han skyndte sig at blive færdig med sine Studier, og han ses ikke at have opholdt sig i Hjemmet. Faderen fik den Glæde at se ham som Præst inden sin Død.

Til Præsten i Nykjøbing kom Hans Grundtvig til at staa i et daarligt Forhold. Arnold Rasmussen Hofgaard blev Præst paa Stedet den 31. Maj 1683. Han fik snart adskillige Rivninger med Byfogden, og en Gang blev der endogsaa i den Anledning klaget til Bispen, Hans Bagger (1676—93), og der blev i Højby nedsat en Ret af Herredspræsterne, som skulde dømme i Sagen. — Hofgaard synes at have set nøje paa Skillingen. Han holdt et vaagent Øje med, hvem der ofrede ved Barne-daab, og var meget forbitret over, at de, der havde Sorg, deri fandt en Undskyldning for ikke at ofre. Og han mente, flere gjorde Sørgetiden lovlig lang. Byfogden tog ham paa det ømme Sted ved ikke at ofre. Præsten udøste da sin Galde i Kirkebogen. Den 16. Marts 1688 skriver han: De andre Faddere ofrede, men »hans kgl. Maj's Byfoged, Hans J. Grundtvig, som skulde være et Eksempel for andre, ej ofrede, efter kongelig Bogstav og Stadens Sædvanlighed. Dog formodes, at han herefter gaar Menigheden for med et godt Eksempel.«

Virkelig ofrede han næste Gang, han var Fadder; men hans Børn ofrede som oftest ikke. Bodil var paa denne Tid særlig i Vælten som Fadder, og hun ofrede ikke de halve Gange. Om hende skriver Præsten den 4. Aug. 1697: »Boel ej ofrede, der Barnet var kristnet; men gik fra Daaben og lige ud af Kirkedøren.« Anna Cathrine var endnu værre end Bodil, og allerværst var Niels, der dog selv tænkte paa at blive Præst. Den 2. Febr. 1696 hedder det: »Niels, Studiosus, ej ofrede efter Ritualen, men gik lige fra Daaben og straks af Kirken.«

Byfogdens Hustru synes imidlertid at have dannet en hæderlig Undtagelse. Paa Grund af hendes Optreden kan Præstens Hjærte blive saa smeltet, at der endogsaa falder pæne Ord af til hendes Mand. Den 16. Juli 1697 hedder det: »Den dydelskende Matrone, Kirsten Niels-

datter, som haver velvise og fornemme kgl. Maj's Byfoged, Seigneur Hans J. Grundtvig, gik hos.« —

Klagerne over Hofgaard maa imidlertid være blevne højrøstede. Den 20. Marts 1698 blev Nordmanden Holger Nielsen Arctander nemlig kaldet til at være hans Hjelper og Efterfølger og det, skjønt Hofgaard den Gang kun var 49 Aar gammel og ingenlunde svagelig. Arctander døde dog allerede 1712. Saa sendte Menigheden gennem Hans Grundtvigs Søn Morten, der da var Byfoged, en Klage over Hofgaard til Bispen, og det maa da antages, at Arctanders Eftermand, Hans Madsen Bruun, kaldet den 30. Maj 1712, fuldstændig overtog Embedet. Hofgaard døde først 1720, da han var 71 Aar gammel.

Da havde Hans Grundtvig allerede hvilet 20 Aar i Graven. Han døde pludselig i Juli 1700 lidt over 56 Aar gammel. Den 23. Juli blev han »lagt i Kirkens Kor, norden for Alteret«, det vil sige »imellem Sakristiet og Alteret«.

Enken, Kirsten Nielsdatter, skrev den 1. Marts 1701 til Rentekammeret, hvem hun beder betænke den »store Umage og Besværing«, hendes Mand havde haft uden derfor at have være tillagt eller have nydt nogen som helst Løn af Kongen, og bad nu om, at man vilde eftergive hans fattige Enke 21 Rdl. 18 Sk. Dette kunde tyde paa, at hun sad i smaa Kaar; dog beholdt hun sandsynligvis sin afdøde Mands Gaard og en Del af hans øvrige Ejendom.

Den 9. Juni 1701 blev Datteren Anna Cathrine, som var født i April 1672, gift med en ældre Slægtning, Peder Andersen, som en Tid havde boet i Nakke, en lille Landsby, der hører til Rørvig Sogn, — men som nu nok havde slaaet sig ned i Kalundborg. Senere kom han tilbage til Nykjøbing og levede der som Kjøbmand. Anna Cathrine døde i Juni 1709. Hun havde født en Søn og fire Døtre; men ingen overlevede hende.

Kirsten Nielsdatter og hendes Datter Bodil holdt derpaa vistnok Hus tilsammen. Niels og Jørgen var Præster, og Morten var sikkert borte, rimeligvis i Holbæk. Han og Bodil var 19. April 1702 Faddere i Ørslev, da Niels' førstefødte Barn blev fremstillet i Kirken. Den 1. Febr. 1705 var Morten i Nykjøbing, og den 4. Februar blev Bodil gift med Kaptejn Charles de Chevry i Vindkilde; Forlovere var Niels og Jørgen. Morten blev saa sandsynligvis hos sin Moder, som allerede døde i Marts samme Aar og blev lagt i Kirkens Kor ved sin Mands Side. Allerede inden sin Død havde hun sørget for, at der var bleven lagt en Ligsten over det Sted i Kirken, hvor hendes Mand laa, og hvor hun selv skulde hvile.

Imidlertid var Morten bleven gift. Han var i Nykjøbing 12. Sept. 1705, og Tjenestetyende hos ham nævnes 8. Maj og 12. Nov. 1706; og 27. Aug. 1706, 27. Juli og 10. Nov. 1707 omtales hans Hustru. Hun hed Mette Jepsdatter og var Enke efter en Jens Juel, der rimeligvis havde boet i Holbæk. Hun havde to Døtre, Anna Cathrine Juel og Henriette Margrethe Juel; men kun den sidste synes at have fulgt hende til Nykjøbing, hvor hun siden blev gift med Christen Nielsen Sønderlev, hvem Morten hjalp til at blive Byskriver. Den første var maaske allerede gift. Ægteskabet mellem Morten Grundtvig og Mette Jepsdatter synes at have været barnløst.

Efter Hans Grundtvig blev Peder Isaksen Schumacher den 2. Nov. 1700 udnævnt til Byfoged. Han var en Søn af Præsten Isak Enoksen i Kregome, men havde antaget sin Moders Navn Schumacher. Han var Broder til Jørgen Grundtvigs Hustru og døde i Juni 1710 kun 38 Aar og 3 Maaneder gammel.

Den 30. Juni 1710 blev Morten Grundtvig udnævnt til at være hans Eftermand, og fra hans Byfogedtid findes der en Mængde Skrivelser og Dokumenter. Der

er Lejlighed til at se ham baade som Bestyrer, Dommer og Skifteforvalter, og han gjør da Indtryk af at være en retskaffen, billig, godmodig, men maaske lidt smaalig og enfoldig Mand. Hvor han ansaa Retten for at være, gik han selv mod sin egen Broder. Naar der var formildende Omstændigheder, kunde han nok lade en sølle Tyv slippe for billigt Kjøb. Paa første Blad i Tingbogen for 1728 skriver han: »Gud give Lykke og Velsignelse til alle efterfølgende Sager og Forretninger!« — Og ved hvert følgende Aarsskifte: »I Jesu Navn begynder vi vores Nytaar!«

Den 22. April 1722 var Jacob Johansen Hyphoff, født den 10. Marts 1689, bleven kaldet til Præst i Nykjøbing. Han synes at have været et sølle Skrog, og hans Pengesager var stadig i en fortvivlet Tilstand; men Morten Grundtvig var ham sikkert en trofast Ven. En Gang var han ganske vist nødt til paa Byens Vegne at søge ham for Skatter; men han gjorde nok selv sit til, at Præsten slap for at betale. 1731 blev Hyphoff for Gjæld sagsøgt af Præsten i Faarevejle. Flere Gange havde han Sager med Ffolk, der havde udskældt ham; men de blev vel forligte, idet vedkommende gjorde ham en Undskyldning. En af Sagerne var med en af Byens mest formaaende Mænd, Konsumtionsforpagteren Hans Birch. Præsten ærgrede sig over, at nogle af Byens Borgere lod deres Jord ligge øde og saaledes snød ham for Tiende, og nogle dyrkede Tobak, hvoraf de intet vilde yde. Præsten fik Byfogden til sammen med sig at klage til Stiftsbefalingsmanden; men Svaret var, at man ikke kunde tvinge Folk til at dyrke deres Jord eller foreskrive dem, hvad de skulde dyrke, og kun de, der dyrkede Korn, skulde betale Tiende.

Morten var vistnok til en Tid en ganske velstaaende Mand. Han havde sin Ejendomsgaard i Byen med Haver og Toft; han ejede mange Parter af Agre og Enge og

havde i hvert Fald en Del af Thorups Gaard i Fæste. Han havde flere Heste og ikke saa lidt Kvæg. En Gang blev han sagsøgt, fordi han havde ladet 11 af sine Køer drive ind i Byens Vang, før Ævred var opgivet. Han havde forpagtet flere Skovlodder af Annebjærg Skov og havde en Hestemølle i Byen foruden en Vejr-mølle, den saakaldte »Nørremølle« nordvest for Byen. Han holdt flere Fiskeparke og synes at have lagt Vind paa Fiskeri, ligesom han ogsaa havde Baade og Bundgarn; og man kan se, han har haft flere Karle og Piger.

Men hvad saa end Grunden var, gik det efterhaanden ned ad Bakke for ham. Fra 1725 af ser man, at han har maattet søge at hjælpe sig med Laan. Især fra 1730 minder han atter og atter Stiftsbefalingsmanden om, at Nykjøbing er »en meget liden og forarmet Kjøbstad, en af de allersletteste i Landet«, og han omtaler sig selv som »mig fattige Byfoged«.

1716 kom en Mand ved Navn Hans Nielsen Holm og slog sig ned i Nykjøbing. Han blev gift med en Søster til den senere Byskriver og blev derved Svoger til en af Byens senere mest formaaende Mænd, Hans Birch. Han var til en Tid Byens eneste Prokurator; men skjønt han gjorde sit Bedste for at skrabe til sig, var han yderlig fattig. Den 14. Februar 1729 laante han nogle Penge af Kommerceraad Schwane paa Annebjerggaard og pantsatte derfor en »Fruentimmerkjole«, som han dog ikke indløste, saa Schwane maatte søge ham. Den 17. Marts 1735 pantsatte han alt, hvad han ejede, »med hvad Navn nævnes kan«, for 80 Sletdaler. Han forstod imidlertid at indsmigre sig hos Byfogeden og det til Trods for, at han lod sig bruge til at føre Sag imod ham. Der havde i mangfoldige Aar ikke været nogen edsvoren Vejer og Maaler i Byen. Byfogeden kunde nok have Brug for den Indtægt, der var forbunden med dette Embede, og han gav saa en anden

et lille Vederlag for at udføre Tjenesten. Dertil antog han omkring 1721 Holm, og han brugte denne i By-skriverens Forfald.

Men i April 1731 indgav Holm bag Byfogedens Ryg, Ansøgning til Stiftsbefalingsmanden om at blive udnævnt til Vejer og Maaler som den, der nu havde udført Tjenesten i 10 Aar »fast uden Belønning«.

Den 16. April 1731 havde Morten Grundtvig klaget sig svært over de meget ringe Indkomster, der falder ved »Byfogederi« i Nykjøbing, og forgæves søgt Tolderembedet i Rørvig og fik nu ved et Brev fra Stiftsbefalingsmanden af 1. Maj 1731 at vide, at Holm havde søgt at blive Vejer og Maaler. Den 23. Juni skrev han saa og udtalte Ønsket om selv at blive det, og i andet Tilfælde anbefalede han Jacob Juel.

Da kom, vel for en stor Del i denne Anledning, selve Stiftsbefalingsmanden Holstein til Nykjøbing; og der blev en svær Staahej i den Anledning. Borgerne skulde sørge for at kjøre hans Karet til Holbæk med et Forspand af seks Heste. To Kjøbmænd, som Byfogeden tilsagde, fordi de havde gode Heste og ingen Avling, nægtede at lade deres Heste gaa, skjønt de skulde have Betaling. Af den Grund blev de senere sagsøgte for Opsætsighed mod Øvrigheden.

Holstein gjorde sig bekendt med Byfogedens Vilkaar; men Holm fik Lejlighed til at indsmigre sig hos ham, og Byfogeden fik Paabud om at tage en til Vejer og Maaler. Senere kom der imidlertid Klage fra Tolderen i Rørvig, at der ikke blev ansat en edsvoren Vejer. Den 6. Nov. skrev da Stiftsbefalingsmanden til Morten og sagde, at det vel var ret, at Holm ikke var tagen i Ed, da han ikke var beskikket, men befalede, at der skulde gjøres en Ende paa Sagen.

Paa dette Brev kom der paa Grund af den langsomme Postgang længe intet Svar. Den 17. Dec. skrev

Holm og tryglede om Embedet og sagde, at Morten tjente tilstrækkeligt ved at være Byfoged. Stiftsbefalingsmanden skrev da den 9. Febr. 1732, klagede over, at han endnu ikke havde faaet Svar, og at der ingen Maaler var antaget. Morten kunde som »den eneste Øvrighedsperson« paa Stedet ikke selv faa Bestillingen, og var der intet særligt at indvende mod Holm, burde han, som længe havde forrettet Tjenesten, have Embedet. Saa skrev Morten Grundtvig den 26. Febr.

Den 4. April skrev han igen, at kunde han ikke selv være Vejer og Maaler, saa fandt han det rimeligt, at Vedkommende gav ham 12 Sletdaler aarlig som Tillæg til hans Løn; men Holm vilde han aldrig kunne faa Pengene af. Den 8. April blev der svaret fra Stiftsbefalingsmanden: »Jeg baade ved og troer, at Eders Byfogeds Indkomme er meget ringe, og at H. N. Holm for saa vidt haver Uret udi det, som han ved sin Memorial andraget havde.« Derfor kunde det ogsaa være rimeligt, at Byfogeden fik de 12 Sletdaler. Men saa bør Holm, der er »yderlig fattig«, ogsaa have Embedet. Er Byfogeden bange for sine Penge, kan han jo lade Holms Svoger, Hans Birch, eller en anden vederhæftig Mand gaa i Borgen. »Gjør nu herpaa en Ende, og lad mig være befriet for videre Overløb herom.«

Saa fik Holm vel Embedet; men Morten havde svært ved at faa sine Penge. I August 1734 døde Vicebyfogeden Jacob Juel, og Morten var da saa godmodig den 22. Febr. 1735 at ansøge om, at Holm maatte blive hans Eftermand; han havde allerede brugt ham den 17. Januar.

Dette blev imidlertid nægtet den 5. Marts, »da det kunde hænde sig, at Hans N. Holm som eneste Prokurator der i Byen udi en eller anden Sag behøves eller var bleven brugt.« Men Holm blev det dog alligevel. Han brugtes som Dommer den 20. Juni 1735 og den

20. Febr. 1736. — Den 16. Jan. 1736 gjorde Byfogeden Holm til Takseringsmand, og den 18. Juni blev denne konstitueret som Byfoged paa Grund af Mortens »Svag-hed«. Efter hans Død blev Holm udnævnt til Byfoged den 31. Aug. 1736.

Med Mortens Pengesager var det imidlertid stadig gaaet ned ad Bakke. Den 11. Juni 1732 maatte han for 250 Sletdaler give Pant i sin Gaard i Byen med dertil hørende Frugthave og Enghave.

Hans Hustru havde skrantet i mange Aar. Den 4. Maj 1733 siges der i Tingbogen, at hans Kone »er syg og næsten altid sengeliggende«. Hun døde vistnok i Juni 1735 og blev rimeligvis jordet paa Kirkegaarden sønden for Kirken ved Korets Hjørne, hvor en stor Del af Slægten laa.

Nu skulde Morten ud med sine to Stifdøtres Mødrene-arv; men Penge havde han ikke. Han maatte da give dem hver for 100 Sletdaler Pant i sine Agre og Enge.

Noget af det sidste Bryderi, Morten havde, var i Anledning af en Sprøjte, som Byen skulde have. Han gik i god Tro hen og modtog — dog »uden Borgerskabets Vilje« — en »brøstfældig Sprøjte«, som senere, efter Holms Paastand, kom til at koste hans Bo 28 Rdlr. Imidlertid havde han selv i Brev af 28. Jan. 1736 til Stiftsbefalingsmanden udtalt sin Glæde over, at Byen snart vilde være »forsynet med to Sprøjter i paakommende Ildsvaade, den Gud i Naade afvende!«

Først i Juni 1736 blev Morten syg og døde vistnok den 4. Juli. —

Meget ensom har han sikkert følt sig paa det sidste. Hans Søstre og hans ene Broder var døde, og hans Broder Niels i Svallerup besøgte ham næppe. Præsten Jakob Hyphoff udtalte siden Fortrydelse over, at han ikke af Slægtningene havde faaet saa meget som Tak for, hvad hans Kone »tillavede af sit eget og sendte den

sal. Mand til Vederkvægelse i hans Svaghed, da ingen andre tog sig ham an eller gjorde ham noget til Gode.«

Da Hans Holm som Øvrighedsperson kom ind i Huset, fandt han efter Sigende i rede Penge kun 57 Rdlr. 2 Mrk. og 10 Sk. Ved Registreringen af Boet mødte Broderen Niels i Svallerup, men rejste straks igjen efter at have gjort Aftale med andre om Ligbegængelsen. »Hverken han eller nogen af hans mødte for at bestyre eller bivaane den sal. Mands Ligbegængelse.« Præsten tilføjer spydigt, at baade Niels og hans Kone derimod mødte ved Auktionen.

Den 9. Juli blev Morten begravet, og det var da den sidste Grundtvig, der blev stedet til Hvile i Nykjøbing. Som Borger-slægt havde Familien ganske udspillet sin Rolle; men som Præsteslægt havde den Fremtiden for sig.

Ved Ligbegængelsen skete der desværre en stor »Skandale«, i hvilken Anledning Præsten, Jakob Hyphoff, Dagen efter sendte en udførlig Klage til Stiftsbefalingsmanden og Bispen. Heri hedder det: »Da jeg kom og vilde gaa til Sørgehuset, at følge Liget til Jorden, stode Bæremændene udenfor Døren ved Ligbaaren og brugte en umanerlig Støjen og Larmen, ligesom de havde været i et Krohus. Da jeg spurgte, hvad der var paa Færde, kom en Mand frem af Bærelauget, som beklagede sig, at de andre hans Laugsbrødre vilde jage ham fra Lauget og formene ham at bære Liget med dennem.« Da Præsten skammede dem ud, stormede de ind paa ham og raabte og svor, at de ikke vilde finde sig i, at Manden var iblandt dem. Han havde nemlig taget fire smaa Stykker af Kirkens gamle, nedbrudte Tømmer; men da han havde ført dem bort paa en Vogn ved højlys Dag og derved vist, at han ikke var sig bevidst, at han havde gjort noget urigtigt, havde Byfogeden ladet ham slippe med en Mulkt paa 4 Sletdaler til Byens Fattige.

Præsten gik ind i Sørgehuset, og Liget blev baaret ud. Næst efter Liget, før det andet Følgeskab, gik han og Kommerceraad Schwane fra Annebjerg; men saa snart han kom ud paa Gaden, saa han, at en af Bæremændene laa og sloges med den forjagede Mand, og da denne siden vilde træde til Ligbaaren og løse sin Mand af, »stødte en anden ham fra, ruskede og handlede ham ilde,« ja i høj Grad usømmeligt, saa Præsten blev nødt til at lægge sig imellem. »Det gjorde mig mest ondt, at de fremmede Folk, som fulgte, skulde se slige Enormiteter ved slig Forretning.«

Stiftsbefalingsmanden satte sig straks i Bevægelse, og der fulgte en vidtløftig Sag.

II.

Morten Jørgensen Grundtvigs to Brødre, Niels og Jørgen, blev Præster.

Niels var født i April 1676. Faderen satte ham i Roskilde lærde Skole, hvorfra han blev dimitteret 1689. Den 2. August 1689 blev baade han og hans Broder Jørgen optagen i »Duebrødrene«, efter at have aflagt Ed paa at underordne sig Broderskabets Love. De kalder sig da, ligesom senere ved Universitetet, Nicolaus og Georgius Fundissimus. »Duebrødre« blev indrettet af Fr. II 1570 til at give en Del Disciple Kost. Lovene er af 23. Okt. 1591. I Spidsen stod som Bestyrer en gift Forstander. En »Deputator« valgtes af Medlemmernes, de saakaldte »Degnes« eller »Primsinkers«, Midte. Man kunde kun være 6 Aar i Kongens Kost.

Siden blev han Kapellan hos Erik Nielsen Lynow, Præst i Ørslev og Solbjerg, og han blev der gift med Præstens Datter Anna. Den 24. Marts 1703 fik han af Fru Merte Marie Juel til Kragerup Ventebrev paa Svallerup Præstekald, som han tiltraadte ved Aarsskiftet 1706. I Kirkebogen findes

nogle ganske faa Bemærkninger fra hans Haand, saaledes i Anledning af Kong Frederik 4des Død 1730 og ved en af hans Døtres Giftermaal den 13. Okt. 1733. Her hedder det: »Brudeteksten var Sirach 7,26: »Gift din Datter, saa haver du gjort en kostelig Gjærning; men giv hende en fornumstig Mand«. Gud lad dette Ægteskab med Ære og Glæde udi mange fornøjelige Velstands Aar fremdrages!« — Og Hr. Niels synes selv at have været en velstaaende Mand, der kunde laane sin Broder, Byfogeden, Penge. Han ejede flere Ejendomme i Svallerup, og hans Familie blev boende der efter hans Død. Han blev begravet den 19. Febr. 1737 og efterlod sig Enke og fire Børn, en Søn og tre Døtre. Sønnen, Hans Jørgen, var født 1702. Han havde Lyst til Krigerstanden og blev Kadet den 3. April 1719. Den 25. Aug. 1756 naaede han at blive Major. Han var gift med den for sin store Skjønhed bekjendte Anna Scavenius, der overlevede ham. De tre Søstre blev alle gifte med Præster.

Niels' Broder Jørgen, der vist var født lidt efter 1670, blev ligeledes af Faderen sat i Roskilde Skole, hvorfra han blev dimitteret 1690. Han blev senere Kapellan hos Isak Enoksen, Præst i Kregome og Vinderød. Denne havde en Datter Anna f. 1671, Aaret efter at Isak var kommen til Kregome. Med hende blev Jørgen gift 1696 og blev saa den 4. Nov. 1697, rimeligvis ved Stiftsbefalingsmand Otto Krabbe, med hvem Faderen havde Forbindelse, kaldet til at efterfølge sin Svigerfader som Præst i Kregome.

Jørgen døde 1711 og efterlod sig Enke og 6 Børn, 4 Sønner og 2 Døtre; den ældste, Isak, var da kun 14 Aar gammel. Enken tog Bopæl i Kassepose ved Frederiksværk (Kassepose hører til Kregome Anneks sogn), og maaske fik hun nogen Støtte af sin Svoger i Svallerup; men hun havde i hvert Fald meget ondt ved at

slaa sig igjennem. Den 10. Febr. 1714 bad hun for-gæves om en lille Pension. Hendes Mand havde 1698 faaet Kregome Kirketiende i Fæste, og den fik hun efter ham, men den gav ikke videre Udbytte, og da der kom to Misvækstaar, blev hendes Forhold meget sørgelige. Forgæves bad hun Kong Frederik den 4de at eftergive hende 45 Rigsdaler.

Imidlertid var Sønnen Isak bleven voksen. Han var født i Kregome den 13. Jan. 1697 og blev Student fra Frederiksborg 1717. I Kjøbenhavn var han vel anset, og da »endog fornemme Folk« i Menigheden ønskede det, kom han flere Gange til at prædike i Frelzers Kirke. Den 13. Febr. 1722 blev han kaldet til Præst i Strø; ikke længe efter, den 9. Juli 1725, blev han Slotspræst i Hillerød.

Isak siges at være gaaet fra Vid og Sands, fordi Kong Frederik den 4de en Dag under hans Prædiken trak Gardinet for sin Stol, hvilket han tog som et Tegn paa, at han havde stødt Majestæten for Hovedet. 1728 fik han Kapellan, og 1734 blev han afskediget, hvorpaa han flyttede til Frederikssund, hvor han blev indtil sin Død. Han blev begravet den 14. Maj 1767. Med sin Hustru Marie Kirstine Kongel havde han 9 Børn.

Enken blev boende i Frederikssund og døde der.

En Søn, Frederik Christian, født den 2. Febr. 1727 i Hillerød, blev Præst. Han fik Privatundervisning i Hjemmet indtil sit 12 Aar, og gik saa i Frederiksborg Skole i 7 Aar. Kom til Universitetet 1746, tog filosofisk Eksamen 1747 og kom saa til Frederikssund, hvor Faderen sad i smaa Kaar. Blev Candidat 11. Jan. 1750. Han var 1 Aar Lærer paa Samsø, senere 3 Aar i Kregome. Blev Feltpræst i Holsten 1761, Præst i Lundforlund 1763 og døde den 7. Jan. 1781. — —

Indtil 1720 boede Jørgens Enke til Leje hos en Bonde i Kregome og betalte 10 Sletdaler aarlig. Imidlertid

kom der Kopper, og hendes Datter Bodil Cathrine, der den Gang var otte Aar, fik dem. Hun kom sig vel igjen, men mistede Synet paa sit venstre Øje. »Og,« skriver Enken, »af Mangel paa Livets Midler, har jeg ikke kunnet, som jeg skulde, søge Doktor eller Læge.« Men en endnu større Ulykke ramte hende. Da hendes Søn Hans var 15 Aar gammel, faldt han ved en ulykkelig Hændelse ned af et Loft og »slog sin Ryg tvært over, saa at han er ganske krogrygget.« Heller ikke for ham havde hun Raad til at søge »Doktor eller Læge,« og to af hendes Børn var da, som hun siger, »mig fattige Enke til største Svie, Sorg og Byrde, vanføre saa længe de lever.« Hun klarede sig dog nogenlunde og betalte hvert Aar, hvad hun skulde, baade til Kregome Kirke og Krigsstyr og andre Skatter; men saa kom de to strenge Misvækstaar 1718 og 1719, og hun saa sig ikke i Stand til at betale, hvad hun skulde, i Forpagtning af Kregome Kirketiende. 1720 blev en af Kongens Gaarde i Kassepose ledig, og særlig »af Mangel paa Husværelse« tog Enken den i Fæste. Gaarden var »saa godt som øde«. Enken »fik ikke noget til Besætning uden tvende gamle Heste, den ene 18 Aar, den anden 16 Aar gammel, saa og Plov og Harve«; dog kan hun den 25. Juli 1722 skrive: »Nu er den efter min fattige Evne lidt forbedret baade i Mark og By, og endnu daglig har jeg at bestille med den, at jeg kan faa den forbedret.«

Men saa var der Gælden fra 1718 og 1719. »Skulde jeg nu betale denne resterende Gæld, er det mig umuligt at holde Gaarden, men vil Gud jeg lever, skal Hans Maj. næst Guds Hjælp ingen Skade lide ved mig paa den antagne Gaard; thi hid til Dags har jeg rigtig svaret alle Hs. Maj.'s Skatter, som af Gaarden gaar«. Hun anmoder Stiftamtmanden om at bede for sig, at hun ikke skal »geraade i stor Armod og Fattigdom«. Hendes Tilstand »er Gud og alt godt Folk bekjendt«.

Isaks Broder, Otto Krabbe Jørgensen Grundtvig, der var bleven opkaldt efter Stiftsbefalingsmanden, fødtes den 16. April 1704 og var altsaa kun 7 Aar, da Faderen døde.

Sønnesønnen skriver:

»Arven i din Præsteslægt
tynged ej paa Verdens Vægt,«

og vi har jo set, i hvor trange Kaar hans Moder sad; dog vilde hun ikke opgive Tanken om, at Otto ligesom Isak skulde komme til at studere. Da han var ti Aar gammel kom han til Roskilde Skole. »Ventelig var det Hr. Niels i Svallerup, som tog sig af ham,« skriver N. F. S. Gr.; herom vides dog intet.

Sønnesønnen skriver:

»Gamle Otto, tung og trang
var dig vist din Skolegang,
moderløs og uden Fader
vandred du paa disse Gader.«

Der er næppe nogen Tvivl om, at Otto havde det strengt i Roskilde; men moderløs var han jo dog kun for saa vidt, som han var unddraget sin Moders Omsorg. (Han havde været Præst i 11 Aar, da hans Moder døde.) Han havde ikke ringe Støtte af sin Moster, Maren Isaksdatter Strømbech, der i mange Aar tjente paa Frøkenklosteret i Roskilde. Hun var 24 Aar gammel, da Otto kom i Skole.

Sønnesønnen skriver: Otto underholdtes for Størstedelen »som saa mange fattige Peblinge ved Godtfolks Miskundhed; thi det var fordem Mundheld: Af lidet Føl kan vorde Hest, af liden Pebling og en Præst! — og det var Gammen for de fleste, som ikke avlede en Ordets Tjener, at hjælpe til en saadan at opfostre.« Han gjorde imidlertid sit Bedste for selv at fortjene sin Føde. Sønnesønnen skriver:

»Arme Pebling! med din Spand
 aarle ser jeg dig og silde
 klart af Hellig Korsens Kilde
 kummerlig at øse Vand.
 Korsets Kilde maa dig nære,
 Vand du maa for Brødet bære,
 underligt, at under Aag
 ej du glemte brat din Bog!«

Han fik til Dels sin Føde hos en Fru Meiercrone, hvis Pige han maatte hjælpe at bære Vand fra Hellig Korsens Kilde. Under alt dette gik det godt frem med Lærdommen, men, siger Sønnen:

»Stundom vel fra Bog og Kilde
 vandred du til lystigt Gilde,
 mens dit Rum var tomt i Skolen
 sørgede for dig Fiolen.«

Og andensteds: »Han havde synderlig baade Lyst og Nemme til Strængeleg, og stjal sig undertiden ud af Byen med dens Spillemand til Bryllupper, men kom igjen og læste sin Bog med de bedste.« Undertiden klagede Hørerer for Mosteren over disse Udflugter, og saa »tog (hun) ham, ikke omsonst, i Skole.«

1723 blev han dimitteret fra Roskilde og kom saa til Kjøbenhavn, hvor han den 17. Juli samme Aar blev optaget ved Universitetet. Aaret efter skrev hans Rektor, J. Schade: »Otto Grundtvig har under min Disciplin her ved Roskilde Domscole saaledes udi Guds frygt, Lærwillighed og skikkeligt Levned hendraget sine Ungdoms Aar, at der derved, næst Guds Bistand, ventes at indhentes Frugter af den gode Rod, hvoraf han er udspiret, hans afdøde Fader, den ærværdige og meget hæderlige Hr. Jørgen Grundtvig, Sognepræst til Kregome, til Ære og Berømmelse i hans Grav.«

Imidlertid har det vel knebet svært for Otto at slaa

sig igennem i Kjøbenhavn, og han var ogsaa kun to Aar ved Universitetet. Den 19. Sept. 1724 blev Ottos Kammerat og Slægtning Søren Jacobsen kaldet til Præst paa Sejerø, og Otto fulgte med ham de første Dage af Oktober. Han prædikede da flere Gange for Sejerøboerne, men blev der kun kort.

Otto Grundtvig var endnu kun Student, da han blev gift; hvor han og hans Hustru opholdt sig 1731, vides ikke. Dog er det rimeligst, at han var i Hvalsøe Præstegaard, efter at han i over 5 Aar havde hjulpet sin Broder Isak, der var Præst i Hillerød. De fik i dette Aar en Søn, Jørgen, der døde kort efter Fødselen.

Den 7. Aug. 1726 var Otto bleven Candidat, og nu gjaldt det om at faa et Præstekald. Søren Jacobsen havde jo tidligere været Præst paa Sejerø; rigtignok var han der kun i fire Maaneder, fra den 23. Sept. 1724 til den 26. Jan. 1725, og han havde neppe meget godt at fortælle om Folkene; men Otto var ikke forknyt, og Kaldet paa Sejerø var netop ledigt. Søren Jacobsen lagde saa maaske et godt Ord ind for sin Svoger hos Conferentsraad Fr. Rostgaard, der ejede Sejerø, og den 20. Jan. 1732 kaldte denne ham til Sognepræst. Fra Rostgaard kom Navnet Frederik ind i den grundtvigske Slægt. Den 20. Febr. samme Aar blev Otto ordineret af Bisp Christen Worm, der tidligere selv havde besøgt Sejerø, og straks efter tiltraadte han og hans Hustru den i de Tider besværlige Rejse. —

Sejerø, i gamle Dokumenter Seerø og Særø, er en lille aflang Ø fra S. O. til N. V., der ligger i Kattegat henved et Par Mil fra Sællands Kyst. Den er $1\frac{1}{2}$ Mil lang og indtil $\frac{1}{4}$ Mil bred og bestaar for Størstedelen af afvekslende Bakker og Lavninger. Den har allerede været befolket i Stenalderen; ved Mastrup findes en Langdysse, og der er endnu henved 60 Gravhøje paa den lille Ø.

Da Fr. Rostgaard i Aaret 1710 købte Øen, var den ganske skovløs; han plantede fire smaa Lunde; men de vilde ikke ret trives. En af Øens Mærkværdigheder er en Samling af henved et halvt Hundrede gamle Kristtjørne paa Skrænten af en Bakke paa Kongstrup Mark. Der var ingen Ræve, men til Gengjæld fuldt op af Rovfugle, der ødelagde Agerhønsene, som Rostgaard flere Gange maatte sætte ud. Skader, Rotter og Muldvarpe fandtes ikke; men i de mange Mosehuller var der fuldt op af Klokkefrøer.

Øen har tre Byer: Sejerby (skrives 1695 Særøby), Kongstrup og Mastrup. Sejerby, omtrent midt paa Øen, nær ved Vestkysten, er Hovedbyen og havde den Gang 20 Gaarde og 40 Huse; Kongstrup havde 8 Gaarde og 6 Huse, Mastrup kun 4 Gaarde og 2 Huse. Desuden fandtes to smaa Vejmøller, den ene ved Sejerby, den anden ved Kongstrup. Indbyggerne var i Almindelighed høje og ranke; de levede mest af Agerbrug, men drev dog om Foraaret Marsvinsjagt og om Efteraaret Sildefangst.

Kirken ligger i Sejerby. Kirkegaardsmuren er af Mursten og tækket med Munketegl. Selve Kirken er bygget til forskjellige Tider og Skibet og Koret ældst, byggede af Munkesten og tækkede med Munketegl, medens Taarnet, Sakristiet og de to Vaabhuse, mod Nord og Syd, tildels bestaar af Kamp. Koret er spidsbuet ligesom Døre og Vinduer. Døbefonten er af Kamp med rundbuede Felter, Altertavlen med et Maleri af Nadveren og Prædikestolen udskaaren. Det ældste Aarstal findes paa Pulpituret, nemlig »1583«. I Sakristiet findes flere Helgenbilleder, og her er Præsterne bisatte. Det nordre Vaabehus bruges alene til Indgang, det sydlige er allerede i ældre Tid blevet lukket, og paa den nuværende Gavl, som er fra 1872, findes et Soluhr med Indskriften: »Fred. Rostgaard

og Caroline Revenfeldt« foroven, og forneden Tallet »1743«.

Præstegaarden, som da var nedbrændt, havde en lille Have, en Indlod paa 26 og en Udlod paa $23\frac{3}{4}$ Tdr. Land og laa c. 500 Alen fra Kirken. Der fandtes den Gang Degnebolig, men ingen Skole.

For at hjælpe paa Præstens smaa Indtægter gav Kong Chr. III den 9. Maj 1555 Kongetienden til ham. Efter at Bønderne den 14. Marts 1583 havde nægtet at yde den »i Negen«, faldt der den 26. Aug. 1586 Dom ved Dragsholm Ting for, »at den skulde betales i Negen«, dog var de følgende Præster »for at undgaa Strid med deres Tilhørere« gaaet ind paa at lade sig nøje med »Betaling i Skæppen«.

Nu havde Øen sit eget Ting, og Rostgaard havde indsat en Bonde som Birkefoged, Sognefoged og Kirkeværge. Han var den eneste Øvrighedsperson paa Øen.

En slem Ulempe var Mangelen paa Brændsel, saa man maatte bruge Straa, Lyng og Gødning, der samledes om Sommeren og tørredes i Solen. Man skar de saakaldte »Fladtørv«, og Stedet, hvor de var skaarne, blev straks forsynet med Gødning.

N. F. S. Grundtvig skriver, at Sejerøboerne var bekendte for at være »haarde, ryggeløse« Folk, og paa det sidste Blad i den ældste Kirkebog har flere af Præsterne givet dem et slemt Skudsmaal baade paa Latin og Græsk. Her er da ogsaa nogle Linier, der stammer fra Otto Grundtvig og formentlig bør læses saaledes: »Et paalideligt Vidnesbyrd, som den, der er bleven klog af Erfaring, utvivlsomt vil underskrive: Folket er misundeligt, lovløst, i høj Grad begærligt efter Penge, svigagtigt, dyrkende Bugens Vaner fremfor Fromhed. Saaledes dømmes jeg uden Ubillighed.« (Ordene har lidt ved senere Rettelser og Tilskrifter af Folk, der ikke har været stive i Latin.)

Selvfølgelig er den Slags Domme altid ubillige, fordi de skærer alle over en Kam; men Forholdene paa Sejerø var sikkert alt andet end lystelige, og Præsterne havde fra gammel Tid haft ondt ved at klare sig. Allerede med Morten Rasmussen 1576—1609 havde der været Strid om Ydelsen af Kongetienden, og da en senere Præst, Søren Marcussen, den 4. Maj 1663 efter kongelig Befaling var faret ud paa en Skude, som laa der under Landet, for at taksere dens Drægtighed, og for at vende hjem steg ned i Baaden, druknede han og fire andre. N. F. S. Grundtvig skriver, at Skudens Ejere »ej uden Grund« mistænktes for at være Skyld deri. Erik Kristoffersen, en nidkjær Præst fra 1688 til 1704, fremsætter haarde Klagemaal for Drik og Usædelighed over Sejerøboerne, og Otto Grundtvigs Formand Bertram Hansen Hornbech var bleven meget ilde behandlet. Særlig forfulgtes han dog af den af Rostgaard indsatte Sognefoged og Kirkeværge, Søren Povelsen.

I Aaret 1729 skete det, at Hornbech to Gange i Kirken lyste til Altergang den følgende Søndag, og hver Gang opsagde Degnen efter Fogedens Ordre de Tegnedes paa Skriftedagen, eftersom der intet Brød og Vin var, som Fogeden ellers holder. Der blev givet det Paaskud, at Vinen var spildt paa Rejsen fra Kalundborg, skjønt der er en »Vinflaske« at føre det i. Og hvad der var værre, en Kvinde, som paa sin Sotteseng indstændig forlangte at betjenes, døde den 14. Okt. uden at blive delagtig i Sakramentet; men Præsten var hos hende til det sidste og trøstede hende saa godt, han kunde.

Midt i November kom Præsten til Følleslev for at tages til Alters af Provsten, og denne spurgte, om Rygtet talte sandt. Hornbech tilstod det; men uden Ordre fra Bispen kan han »ikke overtales til at indgive det ringeste imod Fogeden, for at have, om han ellers kunde, Fredelighed, saa længe Gud vil, han skal være der.«

Den 10. Jan. 1730 kom Jacob Sørensen og Rasmus Pedersen fra Sejerøby og Jens Mikkelsen fra Kongstrup til Provsten. De havde overtalt deres »efter 3 Ugers Sygdom svage Præst« til at følge sig og klage over, »at de skulde opholdes i deres Saligheds Sag ved Paaskud af Mangel paa Brød og Vin.« — »Jeg,« skriver Provsten, »kunde ikke uden Drøvelse høre den gamle Mand, Jacob Sørensens, Ord, da han blandt andet sagde, at han ved mange Rejser paa fremmede Steder aldrig havde blevet hindret i hans Saligheds Sag, men nu maatte beklage, at det skete paa hans eget Fødeland.« Første Søndag efter Helligtrekonger havde Hornbech lyst til Skriftemaal og forsikret, at der nok skulde være Brød og Vin, om han saa skulde skaffe og bekoste det selv. Da Fogeden gik ud af Kirken, sagde han: »Jeg har vel Brød og Vin; men jeg vil ikke vide det, at Præsten skal holde Altergang uden min Vidende.« Medens Præsten var i Følleslev, blev der sendt ridende Bud til Kalundborg efter Brød og Vin.

I Løbet af Forsommeren 1730 fik Provsten Lejlighed til mundtlig at klage til Bispen, og denne lovede at klage til Rostgaard; men Hornbech havde endnu den 26. Juli ikke hørt fra nogen af dem. Tidlig om Morgen den 17. Juli kom en af Landets Beboere til Hornbech og sagde, at han efter Fogedens Befaling skulde med Baad til Kalundborg og var villig til at tage Bud med. Præsten gav ham en »Bouteille« at tage Vin i, da Fogeden havde Kirkens Vinflaske, og Præsten havde paalyst Altergang til næste Søndag. Fogeden fulgte selv med til Kalundborg, og Vinen blev købt; men han forbød at føre den med til Sejerø, og »Bouteillen« blev tilbage i Kalundborg. Saa maatte Præsten selv rejse og kom til Provsten den 26. Juli. — Midt i Juni 1731 blev Lysene borttagne fra Alteret og ingen andre satte i Steden »for at ophidse Præsten, hvad ikke sker.«

Den 5. Aug. samme Aar holdt Fogeden Gadestævne, og da Hornbech ikke var tilstede, kaldte han ham »Skælm« og »en lang kroget Hund«; hans Sødskende kaldte han »Landløbere«, og talte haanligt om Præstens Prædiken. Som Hornbech senere skriver til Provsten: han beskyldte ham »med Edder og Braad« paa hans »Ære, gode Navn og Rygte«, og den 9. Aug. kom han selv til Provsten og sagde, at han ikke efter disse Beskyldninger kunde forrette sit Embede, »før han ved Lov og Ret havde fralagt sig dem.« Han hørte stadig hverken fra Bispen eller fra Rostgaard. Medens han var i Kalundborg, fik han et Brev fra Degnen, skrevet den 14. Aug. 1731, hvori meddeltes, at Fogeden Fredag Morgen den 10de lod Mændene i alle tre Byer kalde til Kirken og stillede Spørgsmaal til dem som »paa en offentlig Ting«. Derpaa tillukkede han Guds Hus i alles Nærværelse og tog Nøglen fra mig med Magt, idet han sagde, at Præsten ikke skulde tillades at komme i Kirken, før han havde svaret til, hvad han havde sagt om ham paa Gadestævnet. Breum (Degnen) spurgte ham, hvorfor han gjorde dette, »og hvad han havde i mit Embede og med Kirkens Nøgle at bestille.« Han svarede, »at han tog dem paa Herskabs og Kongens Vegne.« Den sædvanlige Morgentjeneste kunde saaledes ikke blive holdt.

Den 12te Søndag efter Trinitatis (12. Aug.) om Morgen ved Højmesstid fandtes Kirkedøren aaben, men uden Nøgle, til noget efter Aftensangstjenesten. Provsten skrev da den 17. Aug. til Bispen og spurgte, hvad man skulde gjøre, om Kirken blev spærret, og om man i saa Fald maa aabne den ved hvilke som helst Midler, eller om man maa holde Gudstjeneste paa Kirkegaarden. Han beder Bispen trænge ind paa Rostgaard, at denne maa befale Fogeden at levere Nøglen fra sig. Bispen svarede først den 1. Decbr.

Den 15. Aug. begyndte Hornbech Sag mod Fogeden ved »Stævnamaal« til »Hjemtinget«. Fogeden mødte ikke. Den 24. Aug. forlangte Degnen sammen med to udvalgte Mænd Kirkenøglen, og ligesaa Dagen efter, da Bøn skulde holdes i Kirken for dem, som ventede at gaa til Skrifte. Begge Gange svarede Fogeden, »at han leverede ingen Nøgler fra sig uden til Herskabet eller Provsten. Vilde nogen ind i Kirken, kunde de bryde Kirkedøren, og vilde nogen prædike, kunde de prædike i Vaabehuset; hvis ikke, kunde de lade være.« Da de kom igjen om Søndagen, sagde hans Kone, at han var bortrejst og vel havde taget Nøglen med sig. Folk maatte da til Gudstjenesten staa i Vaabehuset og paa Kirkegaarden; Altergang kunde ikke holdes, og da man var mødt med to spæde Børn, som skulde døbes, maatte dette ske i Præstens Hus. (Ifølge Kirkebogen blev de to Børns Daab den 2. Sept. »i Herrens Hus konfirmeret«.)

Den 6. Nov. skrev Præsten til Provsten, og da Fogeden mærkede, det blev Alvor, søgte han Forlig. Præsten skriver: »Nu er Gud bekjendt, at jeg for min Person hverken haver Evne eller Lyst til at trætte og allermindst til at søge nogen paa al timelig Ære og Vel-færd«. Han ser heller »i Fred og Rolighed at forrette mit Embede og Guds Tjeneste, naar det kunde skikke sig med en god Samvittighed og blive mig uden Ansvar og Præjudice, men fornemmeligst, som her under denne Proces svæver mere end min egen Sag, i Henseende til det, som imod Guds Hus, Guds Ære og Tjeneste samt de beskikkede høje og hellige Salighedsmidler aabenbare er forøvet.« Han vil gjerne vide, om han for sit eget Vedkommende kan gaa paa Forlig og overlade det øvrige til Generalfiskalen, om han maaske kan forsvare at gaa paa Forlig om alt, naar Fogeden vil give en Erklæring, gjøre Afbigt, give en Mulkt til de Fattige, staa aabenbare Skriftemaal, betale Processens Omkostninger

og nøjes med at leve som en Bonde, eller om han skal søges til Straf for alt. Provsten lader Spørgsmaalene gaa videre til Bispen, og denne klagede til Rostgaard.

Natten mellem 9. og 10. Nov. ved »12 slet« brændte Præstegaarden.* Ilden opstod oppe i Taget paa et »Baghus«, hvor ingen nogen Tid kom med Ild eller Lys. Karlen er ædruelig og »smøger« ikke Tobak. Præsten mener, Ilden maa være paasat af »ugudelige Mennesker«. Folkene var nær ved at brænde inde, og Præsten og hans kom ud »snart nøgne og med bare Fødder«. Der ved blev »jeg og de da ganske husvilde, indtil en fattig Enke forbarmede sig og af Medynk tog mig og dem til Huse.«

Provsten skriver den 23. Nov. til Bispen: »Jeg ser forud, at denne gode Mands Dage bliver ikke mange«. Nu maatte Præsten have den Bekostning at »tage Tingsvidner« om Ildebranden for at kunne faa Hjælp.

Den 13. Dec. skriver Hornbech til Bispen om Ildebranden og den 14de til Kongen og beder om Hjælp af Kirkerne i Sællands Stift, saa meget mer som Tømmer med stort Besvær og stor Bekostning maa hentes paa Baad fra Kalundborg. Han beder ogsaa om at maatte lade ombringe en Indsamlingsbog til »Guds Børn«: »O, allernaadigste, mildeste Konge, lad mig højtbeترængte Mand for Guds Skyld erlange en naadig Bønhørelse!«

Men nu var det helt forbi med hans Modstandskraft. Den 22. Dec. 1731 beder Provsten Bispen skaffe en ordineret Mand til Sejerø i Hornbechs »Svagthed«. Den 27. Dec. rejste Provsten selv dertil for at »betjene« Hornbech og kom først »med største Møde« derfra den fjerde Dag. Han forlod Hornbech »fast maalløs«, og den 31. Dec. Kl. 10 Form. døde denne. Den 14. Jan. 1732 holdt Weile (Provsten) Ligprædiken.

* L. Winsløw: Erindringer og Oplevelser fornemmelig ang. min Præstetid paa Sejerø (20. Febr. 1829—7. Juli 1834).

Derefter blev Fogeden efter Rostgaards Ordre højtidelig frasagt sin Bestilling, og Weile anbefalede paa det varmeste Lessøe, som i to Aar havde været i hans Hus som Lærer for hans Søn, til Præst.

Efter kgl. Befaling var der bleven indledet Sag mod Fogeden ved Generalfiskalen, og den 3. Marts 1732 faldt der ved Hjemtinget en haard Dom imod ham, ligesom en ny Dom overgik ham den 11. Sept. Fogeden apellerede begge Domme til Sællandsfar Landsting, og her faldt en mildere Dom den 17. Dec. 1732. Han skulde give offentlig Erklæring til Hornbechs Arvinger paa Sejerø Birketing, saa Manden kunde ligge uplettet i sin Grav, uden Vanære. Han skulde give 30 Rdlr. til Frelsers Kirke i Kjøbenhavn, udstaa Kirkens Disciplin, aabenbar Skrifte, betale Arvingerne 40 Rdlr. i Procesomkostninger og arbejde 3 Aar i Jern paa Bremerholm.

Endnu den 21. Juli 1733 forlanger Fogeden Alterens Sakramente, og Provsten skriver den 23. Juli og spørger Bispen. Fogeden gaar endnu »fri og frank« paa Sejerø. Bispen spørger da Generalfiskalen, som svarer den 6. August, at det var Arvingerne, der burde søge Dommen eksekveret; men da de ikke gjør det, skal han sørge for, at det sker. Den 23. Okt. skriver Provsten, at Fogeden har underkastet sig »aabenbar Skriftemaal; men endnu er han fri«.

Den 25. Juni 1738 blev der kastet Jord paa Søren Povelsen efter Morgenbønnen. Han var kommen hjem, formodentlig efter at have udstaaet sin Straf. —

Saaledes var Forholdene paa det Sted, hvor Otto Grundtvig skulde være Præst; men han havde et frit Mod, og Rostgaard havde befalet Indbyggerne at lyde Præsten som ham selv.

Om Ottos og hans Hustrus Overfart er intet at melde; men om Vinteren kunde den tidt være vanskelig nok, og Sønnesønnen skriver:

Tidt paa vilden Hav
 Bølgerne om Byttet sloges,
 (og) med Vejr og Død han droges.

Da Baaden nærmede sig Øen, saas det, at Bønderne havde samlet sig paa Strandbredden, og det kunde jo se ud, som om de var komne for at ønske de ny Præstefolk et hjærteligt Velkommen. Men deres Sammenstimlen havde en anden Grund.

Saa snart Præsten havde sat sin Fod paa Landjorden, lod de ham vide, at de var komne for at akkordere med ham om Tienden. »Saa er det Skik og Brug hos os!« hed det. Men Præsten svarede, at de maatte tøve til Dagen efter, hvad de ogsaa lod sig nøje med, efter at de først havde givet ham at forstaa, at de allerede mellem sig selv indbyrdes havde afgjort, hvor meget de vilde give.

Dagen efter kom der en svær Prygl, Jens Langkniv, der skulde føre Bøndernes Sag. Han satte Næverne i Siderne og lod Præsten vide, at saa og saa meget var Bønderne villige til at give, men heller ikke en Smule mere.

Præsten syntes, at Tilbudet var lovlig knapt, og sagde, at han vilde tænke over det.

»Ja,« sagde Karlen, »det kan nu ikke nytte ham noget, for han maa lade sig nøje med, hvad vi Bønder er blevne enige om. Vi er et haardt Folk, skal jeg sige os, og vi er vante til at sætte Tienden. Gjør nogen sig ud til Bens, saa plejer vi« — her fremtog han sin Tællekniv — »at spørge, hvor dybt han vil ha' saadan en!«

»Hvad siger din Slyngel!« raabte Præsten, »jeg skal sandt for Herren, lære dig!« — Og dermed smak han ham under Øret, saa han ravede. Saa tog han ham i Nakken, smed ham paa Døren og raabte efter ham:

»Kom saa kun, hvem der tør, og akkorder om Tienden paa den Manér!«

Det hjalp, saa nu lod de Præsten ene om at sætte Tienden. Han var baade højere og stærkere, end Folk er flest, og dette var noget, der indgjød Sejerøs Indbyggere Agtelse. —

Hos Hornbech havde der boet en Broder og to Søstre. Den mest fremtrædende af dem var Peter Sørensens Enke, Mette Elisabeth. Hun vilde opbygge Præstegaarden for, hvad der indkom; men det kunde der jo ikke være Tale om. Den 18. Marts 1732 skriver hun til Bispen og klager over Otto Grundtvig. Det var hende en Skuffelse, at Bispen havde befalet ham at opbygge Præstegaarden. Og han er »imod min Forhaabning kommen med Kæresten herover til at holde sin egen Husholdning, da jeg dog udi denne min bedrøvelige Tilstand havde indrettet Kammer og Værelser hos andre til hannem, som han nu allerede betjener sig af, og tillige betænkt at opholde ham med Kost, som kunde været mig en liden Assistance.« Nu vilde Otto Grundtvig have Betaling for sin Kost, og han syntes ikke at ville købe sin Formands Kreaturer, skjønt hun med den Tanke har opholdt Karl og Dreng Vinteren igjennem. »Hr. Grundtvig synes ikke at have dette nødigt, siden Herskabet vil være ham behjælpelig ved Bønderne med sin Avlings Dyrkelse.«

Tredje Søndag i Fasten, den 16. Marts, var Otto Grundtvig bleven indsat i sit Embede. Han og hans Hustru maatte foreløbig bo i en eller anden Bondegaard; men saa snart det kunde lade sig gjøre, blev Præstegaarden gjenopbygget i 4 Længer. Der blev givet »Brandhjælp« fra Menighederne paa Sælland. Over Forstuedøren indsattes der et Løsholt med en latinsk Indskrift: »Rejst af Asken 1732. Herren skærme den! O. I. S. Grundtvig. M. E. Lauenstein.« Da en af de

senere Præster, L. Winsløw, vilde forhøje Forstuedøren, blev Løsholtet borttaget og indsat under et af Dagligstuevinduerne. —

Sønnesønnen skriver henvendt til Farfaderen:

»(Du) saa med Graad paa Kind
Røveren med Kirkeran
stævne trodsig over Strand.

Græd kun ikke!
Sølv og Guld, det er jo Muld,
brat du skal i Riget drikke
nye Vin af bedre Guld.«

Det synes, som disse Linjer maa forstaas saaledes, at Kirken blev plyndret for sine hellige Kar. Er dette sket, maa det have fundet Sted allerede straks efter Ottos Ankomst; thi Fr. Rostgaard har skænket den nuværende Kalk, Disk og Oblatæske 1732 og 1736. Sejerø laa paa et udsat Sted, og Svenskerne sagdes i sin Tid at have bortført Kirkens ene Klokke. Herom haves endnu Otto Grundtvigs Indberetning fra 1743.

I Kirkens Klokкетаarn hænger to Klokker. Den største er skænket af Fr. Rostgaard 1715; den mindste er støbt i Kjøbenhavn 1621. »Denne er, om jeg mindes ret, 1675 eller 1676 af de Svenske, som havde Krig med Danmark og gjorde Landgang her, udtagen af Taarnet.«

Der var ogsaa den Gang to Klokker, og Svenskerne vilde ikke nøjes med den mindste; men den største »gik i mange Stykker, idet den faldt fra Blokken, da den blev nedhisset«. Den mindste blev bortført til »Gottenborg«. Der blev den ophængt i et Kirketaarn; men ingen var i Stand til at ringe den. Derimod »lydede den af sig selv«, naar ingen rørte den. Det syntes de Svenske ikke om, og for at blive skilte ved den skrev

de fra Gottenborg til Sejerø og tilbød Indbyggerne at faa deres Klokke igjen. »Jeg har i Begyndelsen anset dette for en Legende, indtil højædle Hr. Conferentsraad Rostgaard har meddelt mig Kopi af de originale svenske Breve, som til Sejerøs daværende Sognepræst Hr. Ole Pochstein (1663—1682) ere skrevne fra Sogneherren og to Magistratspersoner i Gottenborg om samme Klokke.« Deri tilbyder de Sejerøboerne at faa Klokken, og saa siges der »disse mærkværdige Ord: Såsom hon tillförene hafuer ringat för sikh siälff«.

Hr. Pochstein svarede, at Sejerøboerne var for fattige til at kunne tænke paa »at rejse ind i et fremmed Land for at hente deres Klokke«, og vilde de Svenske »unde dem den, da maatte de afsætte den paa saadant et Sted her i Riget, hvor de sikkert kunde afhente den«. Og Klokken blev virkelig bragt til Helsingør. —

Den første Tid paa Sejerø var streng for Hr. Otto, og han var nødt til at bruge Voldsomhed for at faa sat Skik paa sin vilde Hjord.

Tæt ved Kirken var der en Kro, hvor der immer før Gudstjenesten sad en Del Karle og svirede. Han vilde gjøre Ende paa denne Uskik; men alle hans Formaninger blev frugtesløse.

En Søndag Morgen før Kirketid viste Hr. Otto sig da i Kroen. Der sad hans Sognemænd og drak om et langt Egebord. Han talte dem haardt til for deres Ugudelighed; men en Mand ved Navn Mads Jyde, der sad for Bordenden, blev saa forbitret, at han sprang op, drog sin Kniv fra Bæltet og sagde: »Hvad kommer det ham ved? Holder han sig ikke i Skindet, skal han ske en Ulykke!«

Men Præsten flængede sin Præstekjole op, blottede sit Bryst, gik lige op til ham og raabte: »Stik til, om du tør!« Og da Mads Jyde lod Kniven falde, sagde han: »Din Kryster, som tør true, men ikke stikke!«

Og i det samme gav han ham en Sinkadus, saa han daanede. Saa gik han ud af Kroen, idet han sagde: »Nu gaar jeg i Kirke; følger mig, hvo som vil!« Og de rejste sig alle tavse op og fulgte ham.

Fra Prædikestolen holdt han saa en Tale, der gik til Marv og Ben, og efter Prædikenen lod han Højmesse-salmen afsynge igjen »til Beslutning«. Da brød næsten alle de Tilstedeværende ud i Graad; og siden gik man i alt Fald ikke til Kros, før Gudstjenesten var til Ende.

Herom skriver Sønesønnen i Rosk. Saga: »Sejerø-boerne var haarde Folk; men den, der drog sin Kniv imod ham, lod den falde, der han saa' Præsten byde frem det blotte Bryst«. — Og i Roskilde Rim:

»Du vendte nøgne Barm
kæk mod den forvovne Arm,
som med Staal dig turde true.«

En anden Gang havde Præsten kaldt en vild Karl til sig for ret at læse ham Teksten, og da Karlen blev vred og truede, tog Præsten sin Ridepisk ned af Væggen og gav ham et Livfuld Hug.

Sønesønnen skriver: Han »var en Herrens Tjener med Salvelse og Riddermod og Kæmpestyrke udi Aand og Haand.« At det sidste ikke var uden Betydning, har vi set; men uden det første var han nok alligevel ikke bleven til Velsignelse for sin Menighed.

Sønesønnen skriver, at hans inderste Higen var efter Fredens Land:

»Denne Higen hellig klang,
Otto! i din Orgelsang.
Hørlig var den at fornemme,
naar du med din Tordenstemme
dundrede mod Folkets Synd,
naar med Salvelse du tolked
Evangelium for Folket.«

Winsløw skriver: »Ved min Ankomst til Sejerø (1829) var der endnu enkelte af de Ældgamle, der havde set ham i hans Embedstid.« De »omtalte hans Prædikener, holdte med særdeles Liv og Kraft, og endnu opbevaredes vist omtrent ordret, hvad han havde talt ved særegne Lejligheder, og som havde rodfæstet sig i alvorlige Hjærter, der mindede igjen den yngre Slægt derom.« Opskriften til en hel Del af hans over 50 mer eller mindre udførte Prædikener, Forlovelsestaler, Brudetaler og Ligtaler er endnu bevaret, og man kan deraf saa nogenlunde danne sig en Forestilling om hans Forkyndelse.

Han lagde ikke Fingrene imellem, naar han talte om Synden; men han prædikede det sande Evangelium. Talen er ikke fri for Tidens Pletter; men den er som oftest paa godt Dansk og falder jævner end ellers. Den nævner Tingene ved deres rette Navn, har mange fyndige Vendinger og hæver sig ikke sjælden til virkelig poetisk Flugt. Ganske særlig tog han sig af Ungdommens Undervisning, og ingen fik Lov at skulke fra Katekisationen i Kirken. Sønnensønner skriver: »Det skete stundom, at Unge flygtede fra Øen for hans Overhøring.«

Men forøvrigt forstod han godt at rende med Alvor og slaa Gammen paa. I det daglige Liv var han mild og omgængelig. »Til visse Tider var han endog meget oprømt og munter.« Og hans Hustru var ham en god Medhjælp. Hun var ikke blot Solen i Præstegaarden, men gik ud og ind hos Bønderne, og alle Vegne var hun til Velsignelse. I Præstegaarden var der et godt Forhold mellem Herskab og Tyende. Præsten »plejede at holde Aftenbøn med hele sit Husfolk, og naar samme var endt, underholdt han sig med dem.« —

I Kaldsbrevet havde Rostgaard paalagt Otto Grundtvig »alvorlig Tilsyn med Degnen sammesteds, at han

troligen oppasser sit Embede og ingenlunde er forsømmelig med Børnene i Kirken eller med Ungdommens Information i alle 3 Landsbyer.« Men Degnen skulde volde ham mange Fortrædeligheder.

Den 18. Aug. 1732 satte Provst Gregers Weile, Præst i Følleslev og Sørslev, sammen med to andre Præster Provsteretten i Følleslev Kirkes Sakristi. For Otto Grundtvig mødte Knud Jensen fra Kalundborg med to Kaldsmænd fra Sejerøby, ligesom ogsaa Degnen var mødt.

Præsten førte først som Vidne Studiosus Johan Friis og Søren Olufsen. Degnen søgte at faa dem afviste som Præstens »Domestiquer«, men forgæves. Senere fremstod ogsaa Søren Jensen fra Sejerøby, og der oplæstes et Vidnesbyrd af Ingeborg Rasmusdatter, Præstens Tjenestepige. Vidnernes Ord gik alle ud paa det samme.

Præsten havde den 4. Aug. sendt Bud efter Degnen. Da han kom, bad Præsten ham følge sig op paa sit Studerekammer, medens Husets Folk imidlertid sad i »Dagligstuen« og spiste. Efter nogen Tids Forløb hørte disse Tummel ovenpaa og Præsten stampe i Gulvet.

Præsten »havde tilforn af sine Folk begæret, i andre Tilfælde, at naar han stampe i Gulvet, skulde hans Folk komme til ham; men det var ikke begæret paa den Dag«. Da Præsten stampe, skyndte de sig imidlertid alle op ad Trappen.

Degnen spurgte, om de ikke, da de kom op ad Trappen, hørte, at han raabte: »Kom, kom, Gewalt, Gewalt!« — Det havde ingen hørt.

Han spurgte nu, om de ikke, da de kom ind, saa, at han »laa omkast paa en Løjbænk og Præsten at staa over ham.«

Det havde ingen set. Døren blev opladt af Præsten. Denne stod ved Kammerdøren, og Degnen sad paa Løjbænken. Præsten var »ilde tilredt«. Han var »med Blod besudlet af adskillige Rifter i Ansigtet,« og der

var et Skaar »gjort med et Jerninstrument« i Præstens Næse. Baade Gulvet, Væggen og Dynen paa Sengen var overstænkede med Blod.

Degnen sagde: »Havde ingen Skælm talet, saa var ingen Skælm bleven revet!« For hans Fødder laa der en sammenfoldet Kniv. Den optog han og stak den til sig, og idet han vendte sig til Præsten, sagde han: »Den har du selv, din Slyngel, vristet af min Lomme, da du endevendte mig!« Degnen havde ogsaa brugt Skældsord som »Hundsvot« og lignende.

Degnen spurgte, om Vidnerne ikke havde set Blod paa ham. Jo, de havde set, at der var stænket Blod paa hans Klæder; men det var alt.

Endvidere spurgte han, om de ikke havde hørt, at Præsten havde kaldt ham »Knægt«, »Skælm« og lignende. Nej, det havde ingen hørt.

Om de da ikke havde hørt, at Præsten havde sagt: »Prygle mig den Knegt ned!« — Det ene Vidne svarede, at han havde hørt Præsten sige til en Dreng, at han »skulde uddrive Degnen af hans Kammer«; men det skete ikke, og Degnen »gik bort i Fred«.

Herefter forlangte Knud Jensen paa Præstens Vegne Sagen udsat i en Maaned. Provsten gik med Glæde ind derpaa, da han ønskede Sagen forligt; men efter hvad denne skriver til Bispen, var det Knud Jensens Mening at føre Sagen videre og anklage Degnen for slet Levned, Drukkenskab og »ond Forligelse med hans Hustru.«

Flere gode Folk lagde sig imellem og opfordrede Otto Grundtvig til at lade Sagen falde og give Forlig, »som Præsten vel, men paa haarde Maader vilde tilstaa«; saaledes at Degnen paatog sig det, »som aldrig var ham overbevist.«

Under disse Omstændigheder fandt Provsten det rettest at gjæste Sejerø, og han opholdt sig saa der den

24. Aug. (11. Sønd. efter Trinitatis). Han »fandt Ungdommen ret god«. »Paa Spørgsmaal svarede Menigheden, at de havde intet imod Degnen; men Præsten svarede: Da vil jeg være os populi og beklage mig over Degnen, at han er Menigheden til største Forargelse, som jeg skal bevise.«

Vistnok tilstaar Provsten, at Degnen havde forbrudt sig meget mod de to forrige Præster, og naar de ikke tiltalte ham, var det kun for hans Kones og Børns Skyld; men der var jo ogsaa god Grund til at tage Hensyn til disse. For deres Skyld vilde Otto Grundtvig vel ogsaa lade ham slippe; men Provsten mente, det var paa for haarde Betingelser. Skulde Degnen virkelig bekjende, hvad han var sigtet for, saa var det vel tvivlsomt, om man i det hele taget kunde lade Sagen falde, og det maatte i saa Fald befrygtes, at Patronen vilde tage den op og søge ham til Embeds Fortabelse.

Den 15. Sept. holdtes der atter Provsteret. Der forelaa da en Skrivelse fra Degnen, hvori han indrømmede alt, hvorfor han var bleven beskyldt, og som han imod Præsten »i Ubesindighed og af Formastelse forøvede paa hans Studerekammer den 4. August«. Han tilstaar, »at jeg derved har forgrebet mig højlig imod velbemeldte min kjære Sognepræst«, og beder ydmygst Provsten udvirke, at Sagen maa blive standset »for min fattige Hustrus og Børns Skyld«. Han beder »om Forladelse« og erklærer, at Præsten slet ikke har givet nogen Aarsag til hans Ord og Gærninger. Han giver de bedste Løfter for Fremtiden, og hvis han ikke holder dem, forlanger han ikke bedre, end at Sagen er aaben, og at han bliver tiltalt, dømt og straffet »efter Lovens største Strengthed.« Han beder, »ydmygst, at min kjære Sognepræst for Guds Barmhertigheds og min fattige Kones og Børns Skyld lader sig bevæge saaledes, at lade sin begyndte Proces imod mig falde.«

Knud Jensen erklærede paa Otto Grundtvigs Vegne, at han vilde opgive sin Ret, »naar Degnen O. Breum afbeder hans begangne Forseelse udi Præstens, Medhjælperes og fire andre af Menigheden deres Overværelse i Præstens Hus« og betaler Omkostningerne 6 Rdlr. 4 Mrk.

Degnen takker, men beder »at hans Sognepræst lægger denne Godhed til den forrige«, at han giver ham Lov til at betale Tid efter anden, naar Pengene kun er betalte til Pinsedag 1733. Det gaar Præsten ind paa, og dermed skulde Sagen være forligt. —

1734 kom Fr. Rostgaard til Sejerø. Han maatte da »med største Fortrydelse« se sin Foged »beladt med Saar, Smerte og Pine i sin højre Arm og Haand«. Men naar han spurgte, fik han ikke andet Svar, end »at hans Tommelfinger af en gal Hund næsten var afbidt«. Først af andre erfarede han, »at Degnen var den galne Hund«. Han havde bidt Fogeden, »fordi denne havde lastet paa hannem, at hans Ko gik dagligen paa Kirkegaarden og fortraadte ærlige Folks Hvilesteder«. Den »enfoldige« Foged havde utvivlsomt af Degnen ladet sig overtale til ved Ed at love ikke at give Sagen an, da Præsten havde »dæmpet« sin.

Rostgaard lovede da Degnen, at »hans Daarligheder skulde paa højere Steder drages for Lyset, om han med nogen grov Forseelse sig paany forsyndede.« —

Imidlertid blev der igjen afholdt Provsteret i Følleslev Sakristi den 30. Nov. 1735, hvor Provst Gregers Weile med to andre Præster satte Retten.

Otto Grundtvig fremstod med Kaldsmænd, der erklærede, at de havde oplæst »Kaldseddelen« for Degnen; men han var ikke mødt. Degnen blev »tre Gange af Retten paaraabt«, men hverken han eller nogen paa hans Vegne mødte.

Vidnerne Peder Rasmussen, Hans Christensen og

Mads Eriksen, alle af Kongstrup, aflagde da deres Vidnesbyrd, der stemte godt overens. Peder Rasmussen fortalte, at Præsten den 17. Nov. kom ind i hans Hus, hvor Degnen var tilstede. Præsten spurgte denne, om han havde læst med Ungdommen deri Byen, hvortil Degnen svarede Ja. Præsten spurgte derefter, om Degnen havde læst i Vidnets Hus, hvortil dette selv svarede: »Nej, men nu kom han først ind i mit Hus!« Degnen bad nu Præsten passe sig selv; »han havde nu som en Guds Tjenere ved at læse for Ungdommen den Dag i Kongstrup forrettet sin Gudstjeneste i Guds Frygt og Skikkelighed«. Dertil svarede Præsten: »I har forrettet Djævelens Tjeneste og ikke Guds, naar I er drukken!« Degnen sagde, at »det kom ikke Præsten ved, enten han var ædru eller drukken«. Præsten gik saa ud af Huset og hen til sin Vogn, og Vidnet fulgte ham.

Straks derpaa kom Degnen efter og vilde vide, hvorfor Præsten spurgte ham, hvor han havde læst, og Præsten spurgte nu Degnen, om han havde læst i Mastrup. Degnen svarede: Nej! og overfusede Præsten med mange usømmelige Ord, ja, udøste »mange blodige Eder og Bander«. Da Præsten formanede ham »at holde inde med slige Gudsbespottelser«, sagde han, »at han bandede intet, men han agtede ikke at holde Morgenbøn for Præsten«. Denne kaldte da paa Hans Christensen, som stod ved sin Gaard, og Mads Eriksen, der var i sit Hus, og de kom til.

Præsten spurgte derpaa Degnen, om han ikke vilde gaa ud til Mastrup og læse for Ungdommen, hvorpaa Degnen svarede: »Nej, idag gaar jeg intet, og det kan vel være ham lige meget, enten jeg læser idag eller imorgen eller en anden Dag i Ugen.« Siden sagde han blandt andet, vendt imod Præsten: »Her kommer denne Løbeknegt« og mere, som ikke kan gjengives. »Det

fortryder mig, endskjønt jeg har forrettet mit Embede, at jeg dog skal overfuses af en Løbeknegt«. Men Præsten skulde ingen Skade gjøre ham. Præsten svarede, »at han ingen Skade vilde gjøre hannem, men han vilde slaa hannem med Lands Lov og Ret«, hvortil Degnen sagde: »I skal svie, førend jeg skal komme til at klø!« Desuden tilføjede han, »at han vilde give Præsten det, han løb fra igaar«.

»Og imidlertid dette passerede,« greb Degnen Præsten »med sin Haand for i Brystet«. Præsten sagde: »Vil I tage mig for Brystet!« hvorpaa Degnen svarede, at det ikkun var »i Kjærlighed og god Vilje.«

Otto Grundtvig sendte nu Udskrifterne af »Provstevidnerne« 1732 og 1735 til Rostgaard. Allerede den 6. Dec. 1735 skrev denne til Bisp Christen Worm og sendte ham Otto Grundtvigs og Sognefogedens Breve, og den 20. Jan. 1736 skrev han igjen og sendte Provstevidnerne. Han mindede om, hvad han selv havde set. »Den retsindige Guds Mand« Hr. Otto havde tidligere ikke klaget til Bispem; men nu var Maalet fuldt. »Ingen af os vil tvivle paa, at denne Degn jo bliver sat fra sit Embede, og vi samtlige derved satte i Sikkerhed for Mord og Hedebrand«. Han bad indstændig Bispem »befri det hele Sejerøland fra denne ugudelige og vanartige Degn«, denne »Pest«, og skaffe en anden »ædru og skikkelig Person«.

I December 1736 klagede Otto Grundtvig til Provsten over, at Breum beholdt Kirkenøglen. Han vilde ikke hente og bringe den om Morgenen før Morgenbøn, og den 13. Dec. skrev Provsten, at han havde befalet Breum at aflevere den til Præsten, samt at han selv fra Bispem havde faaet Otto Grundtvigs Klage til Betænkning.

Den 2. Jan. 1737 skrev Præsten til Provsten. Degnen havde endnu ikke afleveret Kirkenøglen; han maatte se

at faa Fred. Degnens Grovheder tiltager mere og mere. Otto Grundtvig kan ikke sige noget til ham angaaende hans Embede uden at blive mødt med Skældsord og Uforsømmethed. Og hvilket daarligt Eksempel er det ikke for andre! »Dette har jeg nu næsten 5 Aar taalt, og jeg vil æske enhver at betragte, hvad Taalmodighed jeg har baaret. Nu er jeg forsikret, at han aldrig bliver bedre, hvor mange Løfter han end gjør. Jeg er mæt nok af hans Løfter.«

Den 10. Dec. 1736 mødte Degnen saa drukken til Morgenbøn, »at han ikke kunde læse et Ord endog af Bogen, men til Guds store Fortørnelse og de Nærværendes største Forargelse pludrede og opramsede nu af en, nu af en anden Bog, og intet kunde føre til Udgang.« Tredje Juledag bar han sig ad paa samme Maade ved Aftensang.

Imidlertid maa Provsten gjøre, hvad der skal gøres: »Jeg agter ej at føre Proces og Rettergang.« Provsten maa se at tale ham til Rette. »Jeg har dog Condolence med hans ærlige Hustru og mange smaa Børn. Gid han stod til at raade!«

Den 9. Jan. 1737 skrev Weile til Bispem, fra hvem han havde faaet Brev. Han havde befalet Degnen at komme til sig straks efter Helligtrekonger (den 6. Jan.); men endnu havde han ikke indfundet sig, skjønt Vinden var god. Om han siden kom, vides ikke.

Den 28. Jan. skrev Breum et Brev til Otto Grundtvig, hvilket dog var bestemt til at sendes til Bispem for at vise, hvor ydmyg og god han var. Det begynder saaledes: »Herre Gud! hvor det skær mig i mit Hjærte, at jeg nu sukkende maa forrette den dejlige Gudstjeneste, Morgenbøn i Kirken, som jeg i Guds sande Frygt har upaaklagelig forrettet nu i 14 Aar.« Der siges nu, at han holder Morgenbøn enten for tidlig eller for sent; men det er altid paa en Tid. For 2 Aar siden gik alt

»gudeligt« og »fornøjeligt«; men nu har nogen bagtalt ham. »I har jo selv sagt de forrige Aaringer til mange, endog til Fremmede, i min Nærværelse, at I forundrede Eder paa, hvorledes jeg saa akkurat paa en vis Tid hver Morgen kunde holde Morgenbøn, da jeg dog hverken havde Sejerværk eller mange Tider kunde se Solen.« Nu forlanger Otto Grundtvig, at han først skal ringe, saa hente Nøglen i Præstegaarden, derefter holde Morgenbøn og siden bringe Nøglen tilbage. Men det er meget urimeligt, at han hver Dag skulde løbe til Præstegaarden i Mudder og Dynd, naar det alligevel er forgjæves. Undertiden har i 3 Uger ingen været til Morgenbøn. Han staar hver Morgen og ser, om nogen kommer ud af Gaardene, og kommer der nogen, løber han straks efter Nøglen; han kan da i Regelen naa at komme tilbage, saa han kan ringe, idet alle gaar ind i Kirken. Han har store Fortjenester af sin Gjærning: »Jeg har meget forbedret Morgenbøn, og ikke forringet den.«

Har han uden at vide det fortørnet Præsten, saa beder han ham om Forladelse og er villig til at gjøre alt, hvad Præsten ønsker.

Dette Brev blev i Afskrift sendt Bispen Dagen efter, den 29. Jan., med et Brev, hvori han udtaler sin Fortvivelse over, at »jeg arme og fortrængte Mand maa ugjærne fornemme, at jeg af min Sognepræst er anklaget for hans Højerværdighed som den, der skal have gjort et og andet usømmeligt«. Hvad det er, aner han ikke, og han beder Bispen »faa retskaffen Underretning om sligt, førend hans Vrede skulde udbryde mod mig«. Han beder sig meddelt Præstens Klageposter og skal da nok give Svar. Lige siden sin Ankomst har Præsten mærkelig nok »uden al Aarsag« forfulgt ham. Det bedste var, om Bispen vilde sørge for, at han blev forflyttet. »Jeg lover igjen, at saa længe, som dette Kjød

er paa mig og denne Sjæl er hos mig, stedse at ønske hans Højærværdighed som min naadig og højmægtig Øvrighed, at han maa blive en Øjesten i Guds Øje.« Degnen blev.

Den 4. Juni 1737 klager Otto Grundtvig atter til Bispen over Degnens idelige Gjenstridighed. I ældre Tid var der læst Stykker af den hellige Skrift efter Morgenbøn; men det er »af denne Degn selvmyndig afskaffet«. Ja, selve Morgenbønnen søger han at slippe fra. Han har derfor ikke kunnet komme saa vidt, som han ønskede.

1738 indsendte Otto Grundtvig en Beretning om Sejerø til Bispen; men heri taler han ikke et ondt Ord om Breum. Han siger om Degneboligen, at den er »til at holde Skole udi alt for liden«, og klager over, at »paa Sejerø er ingen Skole eller Skolehus, hvilken jeg saavel som de... af Menigheden inderlig sukker efter og ofte har gjort Ansøgning om at faa, men endnu ikke faaet.«

I Aaret 1740 byggede Fr. Rostgaard en Skole lige ved Degneboligen. Den var 15 Alen lang og 9 Alen bred og bygget af det bedste Slags Fyrretømmer. Stolperne var alle satte i Fodstykker af Eg og Huset dækket med et forsvarligt Halmtag. Ialt fandtes 6 Fag, hvoraf de 4 til Skole, og deri en Jærnbilæggerovn. Skolen var praktisk indrettet og roses endnu 1832. Der fandtes en Bibel i Oktav. Rostgaard havde al Bekostningen, og Bønderne gav kun deres Arbejde ved at føre Kampesten til Grunden, at kline »i Væggene«, skaffe Halm og lægge Tag. Ogsaa gav Rostgaard Skolen en Tønde Øl.

»Til at undervise Ungdommen som en Skoleholder antages for denne første Gang Sognedegnen paa Sejerø, Chr. Sørensen Breum, med de udtrykkelige Vilkaar, at han med al Flid og Vindskibelighed forretter alt, hvis

en retsindig Skoleholder kan tilkomme, efter den kgl. allernaadigste Instruction af 23. Jan. 1739, som for Skoleholderne paa Landet i Danmark er indrettet, saa at han hverken med Forsømmelse eller nogen utilbørlig Opførsel og Adfærd giver enten Husbonden og Kirkepatronen eller Sognepræsten eller anden hans foresatte Øvrighed eller Almuen nogen skjellig Aarsag til at klage over hannem, saa fremt han ikke vil miste sit Degnekald saavel som Skoleholdertjeneste.« Rostgaard har en Gang for alle bestemt at give en Ko, ikke til Degnen, men til Skoleholderen, »den Chr. Breum allerede selv haver udsøgt«, og saalænge denne er Skoleholder, skal han nyde 6 Tdr. Byg, 16 Lispd. Halm til Koen og fri Græsning til Ko og Faar. De, som har 1 Barn i Skole, skal til Paaske eller senest til St. Hansdag give ham en halv Snes Æg; har de to eller flere en hel Snes Æg.

Endelig kom Breum paa en forholdsvis grøn Gren; om det har gjort ham bedre, vides ikke. Den 15. Marts 1741 hedder det: »Efter Fasteprediken blev uden Ceremoni kast Jord paa forrige Sognedegn Chr. Sørensen Breum, som, efter at han om Natten mellem den 2. og 3. Marts i sin Drukkenskab som sædvanlig var gaaen fra Kongstrup, om Morgen den 3. Marts tidlig blev funden af to Mænd paa Marken, helt (?) død, forfrossen og ilde saaret og fast omkommen. Gav dog den barmhjærtige Gud ham Tid til Omvendelse indtil d. 12te ejusdem, da han, som man tør (?) haabe, døde salig, efter at han havde levet 47 Aar, betjent Embedet her i 18 Aar. O, forunderlige Guds Domme, og derhos dog idelig Langmodighed og Naade.« —

Det var i Søren Jakobsens Hjem i Hvalsø, at Otto Grundtvig gjorde sin Hustrus Bekendtskab. Søren Jacobsen var gift med Anna Ingeborg Lauenstein. Hendes

Fader, Johan Lauenstein, giftede sig efter sin første Hustrus Død med Søren Jacobsens Moder. Søren Jacobsen var barnløs, og efter Johan Lauensteins Død fik hans Hustrus Søster, Marie Elisabeth Lauenstein, Ophold i hans Hus, og her var det, at Otto og hun traf hinanden.

Om hende, der blev hans Hustru, skriver han i sin Ligtale: »Guds Forsyn havde ladet dette dejlige Blomster opgro af en ædel Grund. Hun var avled af en velædel og velbyrdig Fader, Hr. Johan Lauenstein, hans kgl. Maj's bestalter Drabant-Lieutenant, og af en velbyrdig og yndig Moder, Fru Trone Justesen. Af saa ædel Stamme var hun udspiret. Det var just 2den Juledag, den 26de Dec. 1706, at dette yndige Blomster pipred først frem af sin Grund og saa Verdens Lys. Guds uendelige Barmhertighed forflytted dette saa dejlige Naturens Blomster, sin rene Skabning, der ellers var afrunden af en yndig Grund, ind i sin Kirkes Urtebed, og ved Daaben indplanted hende i Vinstokken, Kristus Jesus. Efter den Vædske og Naadens Kraft, som hende der blev meddelt, er hun siden groet som en Plante i Herrens Hus under sine omhyggelige Forældres Opsyn og Omsorg.

I de første tre Aar og derover blinkede Lyksaligheds Sol over hende; men ak, i det fjerde hendes Alders Aar gik der en stor Blaane for hendes Sol, idet hendes salige Fru Moder ved Døden blev rykket hende fra. Det var en Naade for hende, at hendes spæde Barndom ej da kunde føle til den Bedrøvelse, hvilken Gud dog kort efter erstattede rigelig, da han gav hendes Fader igjen en Sol i sit Hus, en kjærlig og omhyggelig Moder for hans Børn, der elskede denne min elskede til sin Dødsdag. Ved saa forstandig og dydig en Moders Opsigt, Anførsel og Undervisning, voksede min yndige Hustru som en Plante og tiltog i Dyd, Artighed og hendes Kjøn

anstændige Sæder indtil hendes Alders 19de Aar, da det behagede Himlen atter at trække de mørke Gardiner for hendes Glædes Sol, idet Gud ved en salig, men for hende sørgelig, Død bortkaldte hendes trofaste og gode Fader Juleaften 1725.

Men at denne hans Plante ikke skulde gaa ud af Sorg eller savne alt for meget sin salig Hr. Faders Hus, opvakte Gud en kjærlig Faders Omhu i hendes elskelige Svogers Hjærte, velærværdige og højlærde Hr. Søren Jacobsen, der da havde til Ægte hendes eneste Søster, i hvis Hus hun blev æret og elsket som en Søster og over en Søster.

I de 6 Aar, hun var i disse kjære Venners Hus, ytrede det sig, hvad Guds Forsyn havde besluttet med hende og mig.« —

Her var hun og Otto Grundtvig altsaa daglig sammen.

»Ved den Lejlighed betog hendes dejlige Skikkelse, hendes angeneme Person, hendes artige Omgængelse mit Hjærte saaledes, at jeg ønskede at faa hende til min Ægtefælle. Gud bøjede og efter inderlig Paakaldelse begge vores Hjærter til en inderlig Kjærlighed til hverandre, hvilken blev samtykt af hendes Venner og Paarørende og endelig blev fuldbyrdet den 12. Jan. 1731, da vores Bryllup blev holdt i Hvalsøe Præstegaard.«

Efter dette skulde man jo tro, at Vejen for de Elskende havde været jævn og fredelig; men N. F. S. Gr. fortalte, at Otto bortførte sin Brud og i den Anledning nær aldrig var bleven Præst. Imidlertid maa han dog snart være kommet til Rette med hendes Slægtninge, da han blev viet hos sin Svoger, og det varede ikke længe, inden han fik Præstekald.

Hans Hustrus Fader maa i flere Retninger have været en ganske mærkelig Mand. Han stammede, efter Sigende, fra en preussisk Adelsslægt, der førte et firdelt Skjold. I første og fjerde Felt var en Søvlilje paa rød Bund,

i andet og tredje en rød Sparre paa Sølvbund. Naar og hvor han var født, vides ikke.

Lidt efter lidt forbedredes Forholdene paa Sejerø. Sønesønnen skriver: »En Guds Ords Kundskab udbredtes, som hartad forbavsede Bisperne Hersleb og Harboe«. I en »Designation paa de Præster i Sællands Stift, som sidde i ringe Kald, men i Lærdom og Levned er saa skikkede, at paa dem kan reflekteres paa bedre Stationer,« hedder det: »Hr. Otto Grundtvig, Sognepræst paa Sejerø, en duelig Mand; har gjort stor Frugt paa den Ø, er ikke ulærd, har mangfoldige Børn.« —

Den 28. Okt. 1748 var der stor Fest overalt i Danmark og Norge; da fejredes nemlig den oldenborgske Kongestammes 300 Aars Jubilæum. Ogsaa paa Sejerø mindedes man denne Dag, og Otto holdt en lang Tale, som endnu er bevaret. Bønnen forud begynder saaledes:

»Herre, vort Herskab! hvor herligt er dit Navn over alle Lande! Himlene hører dig til, Jorden hør dig ogsaa til; dog har du givet denne til Menneskenes Børn. Du, den store Jorderigs Regent, beskikker Konger paa Jorden til dit Riges Embedsmænd. Du afsætter og opsætter Konger paa deres Troner! En Slægt kommer, en anden gaar, og dog er du den samme evige og uforanderlige Gud, som du har været af Evighed. Vi, dit Fodes Folk og din Haands Faar, forsamles paa denne din Æres og vor Glædes Dag at takke dig for den besynderlige Velgjærning, du har bevist disse Riger ved at give fromme og naadige Konger, Konger efter dit Hjærte, Konger til at befordre dit Rige iblandt os, Konger til at regjere over os mere som Fædre med Æmhed end som Herrer med Strenghed, hvilken Velgjærning disse Riger fremfor andre Kongeriger har nydt i 300 Aar, ved den saa højpriselige, fromme og gudfrygtige Kongeæt af det højlovlig oldenborgske Hus.«

Derefter taler han om alle Kongerne og dvæler ved deres Valgsprog, særlig ved Kristian d. 3. Han begynder: »Evangeliets klare Sol brød endelig igjennem i sin fulde Glands under den dyrebare, den gudfrygtige og ufor-glemmelige Konges, Kong Kristian d. 3^{dies} Regjering. Denne Konge maa vi vel kalde en David for Guds Kirke, en Constantinus Magnus for Religionen. Det er ham, Guds Kirke i disse Riger, næst Gud, har at takke for den Sandhed, der endnu læres i vore Kirker, idet denne Guds Kirkes ægte Fosterfader i det Aar 1536 afskaffede Pavedømmets Vildfarelse og indførte det sande Evangeliums Prædiken, som indtil denne Dag, Gud være derfor velsignet i Evighed, af de efterfølgende Konger af hans Sæd er haandhævet og forfremmet. Glemte Damark og Norge denne store Konges uskatterlige Velgjæringer, da burde vor højre Haand selv glemme os og vor Tunge hænge ved vore Gummer.«

Talen er bl. a. et Vidnesbyrd om Ottos Sands for Historie, hvilken han viste paa flere Maader. I Kirkens Sakristi lod han saaledes opsætte en sirlig, paa Latin forfattet, Efterretning om Sejerøs Præster. Den omtales af hans Søn og Eftermand Jørgen den 5. Nov. 1764; men Winsløw skriver: »Jeg har aldrig set den, hverken i Sakristiet eller andensteds, og man sagde, den var ødelagt af de Militære, der i Krigsaarene 1807—14 til en Tid var paa Sejerø.«

Om sin egen Slægt vidste han god Besked saa langt tilbage som til Morten Tuesøn, og han udarbejdede en Stamtavle, hvoraf siden hen hvert af hans Børn fik et Eksemplar. Johans, mærket 1765, er endnu bevaret. Det er meget smukt skrevet og udstyret med forskellige Farver. Forneden er gjengivet Ps. 112, 2 og 102, 29. 1 Kong. 8, 57—58.

Imidlertid havde forlængst Børn begyndt at gjøre det livligt i Præstegaarden. Allerede i det første Aar, den 20. Juli 1732, kom der en Datter til Verden. Hun fik Navnet Trone Birgitte efter sin Moders Moder og Stifmoder.

Den 10. Sept. 1733 fødtes Sønnen Jørgen, opkaldt efter sin Farfader, og den 22. Nov. 1734 Kl. 10¹/₂ om »Natten« Johan, opkaldt efter sin Morfader; den 9. Jan. 1736 Ninne Kristine; den 10. Nov. 1737 Christian; den 22. Nov. 1738 Jacob Bjørn*, opkaldt efter Jacob Bjørnsen, Fader til Søren Jacobsen; den 6. Sept. 1740 Niels**, opkaldt efter Ottos Farbroder; den 31. Jan. 1743 Christiane; den 11. Maj 1744 Enok, opkaldt efter Farmoderens Farfader, Enok Jacobsen, og endelig den 9. Maj 1747 Frederikke Severine.

Om det Lov, som Sønnerne havde paa Sejerø, skriver Winsløw: »Johan omtaltes fra Barndoms- og Ungdoms-

* Jacob Bjørn siges 1763 at være bleven Forvalter, hvorefter han samme eller næste Aar ansattes i Rentekammeret, hvor han blev til 1769, da han blev Consumtionsforvalter i Sakskjøbing. Da Consumptionen her blev bortforpagtet, blev han afskediget uden Pension. Han søgte da til sin Fader i Vallekilde og var den 17. Maj 1771 Fadder hos sin Broder Johan paa Odden. Han indgav Ansøgning til Kongen og fik den 10 Sept. 1771 Ordre til at melde sig ved Finanscollegiet for igjen at blive ansat, og Collegiet fik Paabud om at bringe ham i Forslag ved »forefaldende convenabel Vacance«. Det følgende Aar indstillede Prins Frederik ham til Posten som Kontrollør ved Stranden mellem Kjøbenhavn og Helsingør, hvortil han udnævntes den 24. Sept. 1772. Men han frøsagde sig Pladsen, og en anden blev udnævnt. Han var rimeligvis paa dette Tidspunkt sindssyg. 1773 søgte han Stillingen som Amtsforvalter i Nysted paa Lolland, men forgæves. Senere søgte han forgæves Embedet som Regimentsskriver i Frederiksborg Amt. Han var gentagne Gange i Vallekilde 1772, 73 og 74 og døde 1775.

** Han blev efter Stamtavlen af 1765 »Vinkyper« og Otto maatte give Penge ud for ham, efter at han var bleven Svend. Han opholdt sig 1766 i England, 1767 i Flensborg. Han rejste senere til Rusland, og man hørte siden intet fra ham.

alderen som den elskeligste blandt dem.« »Christian omtaltes mindst fordelagtigt.« I det Hele taget var der et godt og kjærligt Forhold mellem Børnene indbyrdes; men særlig var Johan og Ninne Kristine inderlig knyttede sammen. Mange Aar efter, da hun, som var gift med en Mand i Kjøbenhavn ved Navn H. C. Arrøe, laa paa sit Dødsleje, skrev hun til Johan, som da var Præst i Udby (19. Sept. 1789): »Da jeg formedelst min haarde og uophørlig pinefulde Sygdom, som mere til-tager, ikke er vis paa at se og tale mere med dig, da jeg hver Dag venter min Forløsningstime, vil jeg nu som sidste Farvel have dig min bedste Broder med elskende Søster og dine kjære Smaa (N. F. S. Gr. var da 6 Aar gl) anbefalet stedse i Guds bevarende Naade og Miskundhed. Han lede Eder og os alle vel igjennem Livets Gjenvordigheder og føre os alle til det rette Maal, hvor vi hisset i Ære og Glæde skal samles! Imidlertid takker jeg dig, sødeste Broder, for det ædle Broderhjærte, du har ejet for mig! Bliv endnu efter min Bortgang saa ædel og oprigtig en Broder og Ven for min efterladte, bedrøvede Mand, som jeg med stor Sorrig forlader ensom. Trøst hans matte Sjæl i Bedrøvelsens Tid; thi han behøver det baade ved din Nær-værelse og Breve, og forlad ham ikke, saa skal Trøstens Aand husvale dig igjen i Sorgens Tid. Imidlertid tak-kes I, mine bedste Søkende, for al Eders Kjærlighed for mig i Livet! Lad nu Eders Bønner til Gud ledsage mig vel og snart igjennem Dødens Strid til den salige Evighed! Amen. Ak, vare vi der! I skal ikke blive forglemte af os! Nu, Gud bevare Eder fra alt ondt, og vær kjærligt hilset fra min bedrøvede Mand og mig, og Gud samle os alle i de evige Boliger! Kom til os saa snart som muligt! Far vel, far evig vel, er din matte og døende Søsters Ønske!«

Børnene blev, som N. F. S. Grundtvig skriver,

»hjemme opfødte i Tugt og Herrens Formanelse,« og fire af Sønnenne »holdtes til Bogen« for en Gang at blive Præster.

Jørgen var opvokset hos Søren Jacobsen i Hvalsø, der havde antaget ham som sit eget Barn. Efter dennes Død den 12. Juni 1744 kom han hjem, men blev der kun kort. Da Jørgen var 12 og Johan 11 Aar, fulgtes de ved Paasketid 1745 til Latinskolen i Roskilde, hvor baade deres Fader og Farfader var blevne optugtede. Rektoren, Bernhard Schnabel, gav dem efter Forhandling med Faderen det foregaaende Aar »Sted i 5te Lektie« under Anton Tostrup. Otto Grundtvig søgte Kostpenge for dem af Skolens Stipendier, og efter 5 Aars Skolegang blev de begge dimitterede 1750. De kom derpaa til Kjøbenhavn; men her havde de ondt ved at klare sig, da Midlerne var smaa. Jørgen blev Candidat den 14. Okt. 1754. Johan tog philosophisk Eksamen 1751, men skriver saa om sig selv: »Hans Fattigdom nødte ham atter, imod hans Vilje, til at forlade Academiet, og miste saavel en højere Undervisning paa Professorernes Lectioner og Collegier, som og andre Universitets Beneficia.« Han blev da i sin Faders Hus indtil den 19. Juli 1753, »da Guds Forsyn aabnede ham en profitabel Prædikecondition« hos Otto Wilsbech, Præst til Bregninge og Bjergsted. »Imidlertid han sig hos denne brave Mand opholdt,« tog han sin Attestats samme Dag som Jørgen, og samme Aar fik han af Oberst Adam Otto Rohweder, der havde været gift med hans Moders Søster, Ventebrev paa Oddens Sognekald, saa snart det maatte blive ledigt.

Det første Bryllup i Familien indtraf 1751, da den ældste Datter, Trone Birgitte, blev gift med Hans Peter Hald, Birkedommer paa Herlufsholm; men Brylluppet stod ikke paa Sejerø, og Moderen var den Gang saa syg, at hun i alt Fald ikke kunde være tilstede.

Den 14. Febr. 1755 døde Otto Grundtvigs Hustru. Han skriver i den Anledning i Kirkebogen: »Gud samle os med Glæde paa den store Samlings Dag!«

Bisættelsen skete den 20. Febr., da Kisten blev nedsat »i Kirkens Vaabenhus«. De tre ældste Børn, Trone Birgitte, Jørgen og Johan var ikke tilstede, og paa Grund af Isgang kunde ingen Præst komme fra Sælland til Sejerø, saa Otto maatte selv holde Ligtalen over sin Hustru.

Da Efterretningen om Moderens Død naaede de fraværende Sønner, sendte de Faderen et Mindevers paa Dansk og Latin. Det er rimeligvis forfattet af Johan, af hvem adskillige Vers er bevarede. Det er vel først skrevet paa Latin, hvorfor den danske Form er bleven ringere, end den ellers vilde være; men i hvert Fald viser det, at Johan ikke var nogen stor Digter.

Titelen er: »Sørgeligt Æreminde over vores ædle, værdigste Mama, fordum gudfrygtig og hæderlig, nu hos Gud salig Matrone, Madam Maria Elisabeth Lauenstein, som sidstafvige 14. Febr. 1755 salig i Herren hensov, opført paa egne og medsørgende Søkendes Vegne af den Saliges højstbedrøvede tvende ældste Sønner, Jørgen og Johan Grundtvig.«

Digtet lyder saaledes:

(Hør dog, du salig Sjæl, hvi har du dig saa skyndet
fra dine mange Børn, fra din saa kjære Mand?
Det var jo som du os i Live ej har yndet!
— din Ømhed og vor Graad dog andet vidne kan.)

Vort Øje flyde hen i Graad, vort Hjærte røres,
vort Sind nedslaas af Sorg, vor Kind henfalme maa,
ak, at Mama er død, mon nu desværre høres,
ja, allerede lagt i Gravens mørke Vraa.
Hvad var vel større Sorg? hvad Budskab mer bedrøved?
hvad krænked Hjærtet mer end dette Hjærtesaar?

Da Døden nu fra os vor Moder har bortrøvet,
en Moder, ak, saa god, hvis Lige vi knap faar.

Men hvad? Vi slutte maa, din Sjæl har Gud behaget,
som hasted til sit Hjem med dig herfra saa snar,
vi ønskede lidt endnu dit yndigt Liv at smaget,
vi havde dig vel kjær, du dog Gud kjærre var.
Hvad skøtted du vel om et længre Kors at prøve
os til desmere Sorg, dig selv til større Kval?
Did noget bedre var, thi vilde du ej tøve
at gribe Ærens Krans i Himlens Frydesal.
I to Gang tyve Aar og ott' du Verden kjendte,
i to Gang ti og tre en Moder varst saa brav,
imidlertid dig Gud da og i Skødet sendte
syv Sønner, Døtre fem, som ære nu din Grav.
Det var din Levetid, din Del du nok har døjet,
dit Liv var kun et Kors, dit Kors dog idel Fryd,
thi du det taallig barst, og varst med Gud fornøjet,
din Klagerøst er nu omvendt til Englelyd;
Du liflig varst din Mand, som elsked dig af Hjærte,
du æret varst af os, der nød saa godt af dig,
du elsket varst af hver, som huske dig med Smerte,
kort sagt: Dit Liv var kjær, din Død beklagelig.
Farvel, du salig Sjæl! for hver en kjærlig Mine,
for hvert et venligt Ord, for hver en Gave skjøn,
som du i Live har til Enden viist mod dine,
vi takke; kan ej mer, i Himlen er din Løn.
Farvel du salig Sjæl! vi ønsker dig til Lykke,
med den din Salighed, du alt har faaet fat,
din Død forsvunden er, kan dig ej længer trykke,
nu som en Jesu Brud du frydes Dag og Nat.
Du stredst den gode Strid, omskjønt med største Vaande,
dog Troen du beholdt, og vandt ved Lammets Blod,
du dit Brabeum har, en Krone nu i Haande,
nu er aftørret rent din' Øjens Taareflod.

Din Udgang har vi set, dog i velsignet Minde
dit Navn for os skal staa, saalænge vi er til,
du foran gaaen est, vi vente dig at finde
i Paradisets Fryd, naar Gud os kalde vil.

Den syge Hustru havde ønsket at »dø i sin Rede«; men nu, da hun var død, længtes Otto for Alvor bort fra Sejerø. Dels kunde han vel baade for sin egen og Børnenes Skyld ønske at leve paa et Sted, hvor han ikke var saa afsondret fra Omverdenen, dels vilde han gjerne have en større Virkekreds, og dels trængte han med sine mange Børn i høj Grad til større Indtægter. Og saa fik han da den 8. Juli 1755, nogle Maaneder efter sin Hustrus Død, Ventebrev paa Vallekilde og Hørve.

Den ældste ugifte Datter, Ninne Kristine, var imidlertid bleven 19 Aar gammel, og da hun var en dygtig Pige, var hun Faderen til stor Hjælp i Huset. Ninne Kristine blev ikke gift, saa længe hendes Fader levede. Han gav hende til Minde en lille Pung, som hun havde leget med som Barn. Den indeholdt en Sølvobakshytte, som havde været hendes Fryd, naar hun sad paa sin Faders Knæ, og nogle gamle Sølvmonter. Den 28. Dec. 1770 gav han hende en Obligation lydende paa 200 Rdl., som i sin Tid skulde forlods udbetales af hans Bo, efterat anden Gæld var klaret. Det var »i Henseende til, at hun i fulde 20 Aar med Troskab og Flid har forestaaet min Husholdning, men derfor ikke nydt en Husholderskes Løn noget Aar, dels og fordi jeg ingen Bekostning har gjort paa hende, som andre hendes Sødskende, iblandt Fremmede, men hun altid har været hjemme hos mig og som et kjærligt og omhyggeligt Barn gaaet mig til Haande i min Alderdom og Skrøbelighed, saa hun har været mig en trofast Støttestav, hvorved anden Lejlighed til hendes Lykke er gaaen forbi, og for saadan hendes Trofasthed, den mine

Omstændigheder ikke nu kan belønne, skal have forlods efter min Død ovenskrevne 200 Rdl., og siden gaa i lige Arv med hendes andre Sødskende, om noget bliver tilovers at arve.«

Christian fortsatte sine Studier i Hjemmet, men gik hen og forelskede sig i en sejerøsk Bondepige. 20 Aar gammel blev han den 13. Nov. 1757 trolovet og den 23. Nov. gift med Anna Rasmusdaatter Østerballe; Otto holdt selv Trolovelses- og Vielsestalerne, der endnu er bevarede; men det var ham sikkert en stor Sorg, at hans Søn skulde gifte sig uden at have snarlig Udsigt til at kunne ernære en Familie. Aaret efter døbte Otto selv hans Søn, som fik hans eget Navn. Christian blev Candidat 1759.

Nogle Dage efter Christians Bryllup kom Johan hjem til Sejerø. Præsten Wilsbech havde »for Alderdoms og Svagheds Skyld« været nødt til at tage sig en Kapellan, og saa var der ingen Brug for Studenten. Det var med tungt Sind, at denne den 24. Nov. 1757 havde forladt Bregninge, og han blev nu hjemme til den 23. Dec. næste Aar. Han var da saa heldig at komme »i Tjeneste« hos Hr. Jens Arctander, da Provst i Ods Herred og Sognepræst i Egeberg. Denne antog ham først som Kateket og siden som Kapellan, da hans Søn og Medhjælper var død den 16. Dec. 1758. Den 7. Maj 1760 skrev Arctander til Biskop Harboe: han var nu i sit 62de Aar og havde mere, end han kunde overkomme. Han havde jo nok haft nogen Hjælp af Studiosus Johan Grundtvig, »som endnu er i mit Hus«, men han maatte nu gjøre Alvor af at se at faa en Kapellan. »Hertil ønskede jeg ingen hellere end bemeldte Johan Grundtvig, en habil og skikkelig Person, som lever kristelig og lærer opbyggelig; men den Frygt, jeg har staaet i, og endnu staar i, at naar jeg havde gjort Bekostning paa hans Ordination, jeg da

lige saa snart skulde miste ham, som jeg havde faaet ham, efterdi han haver Succession paa Oddens Kald, har hidindtil holdt mig tilbage.« Han havde gjort sit Bedste for at finde sig en passende Kapellan; men der var enten det ene eller det andet i Vejen. »Saa indfalder jeg med underdanigst Bøn til Deres højædle Højærværdighed, at den, mine Tanker først faldt paa, nemlig Studiosus Johan Grundtvig, maatte, enten jeg skal beholde ham længe eller kort, hvilket jeg henstiller til Guds Forsyn, være den Person, som jeg med Deres højædle Højærværdigheds Samtykke maa ved allerunderdanigst Supplique i Cancelliet gjøre Ansøgning om at faa som Capellan pro persona her til Egeberg Menighed. Til hans Ordination vil jeg give ham 70 Rdlr. og siden omgaas og lønne ham efter Loven.« Og saaledes blev det.

Johan holdt sin Prøveprædiken i Frue Kirke den 1. Aug. 1760 over Rom. 8, 14 og blev derpaa den 5. Dec. ordineret af Biskop Ludvig Harboe, paa hvilken Dag han prædikede over Col. 4, 3.

Imidlertid var den ældste Søn, Jørgen, bleven Kapellan i Vallekilde og Hørve, og da dette Kald blev ledigt 1760, blev hans Fader kaldet dertil, medens han selv blev Faderens Eftermand paa Sejerø. 2den Søndag efter Paaske, den 20. April, indsatte hans Fader ham i Embedet, og derpaa brød den gamle Præst op for at flytte til Sælland.

Ottos Moster, Maren Isaksdatter Strømbech, der havde taget sig af ham i Roskilde, levede endnu. Da hun ikke kunde tjene længere, kom hun først en lille Tid i Huset hos sin Søsterdatter Kirstine, der var gift med Kjøbmand Daniel Knopf i Helsingør; men derefter kom hun til Sejerø for at leve sine sidste Dage hos Otto. Hun ejede 100 Rdlr. og lidt Indbo, hvorfor der blev udstedt et »Flegføringsbrev« den 4. Aug. 1759, en Overenskomst

mellem Maren og Otto »i det velsignede Jesu Navn«. Heri hedder det: »Jeg, Maren Isaksdatter Strømbech, som al min Tid har været og bliver ugift, har nu ikke, efter 46 Aars Tjeneste blandt Fremmede, paa min høje Alderdom eget Tilflugtssted, ej heller de Midler, som kunde strække til hos Fremmede at betale mit Ophold, om det behagede Gud at lade mig leve endnu nogle Aar, og min elskelige Søstersøn Hr. Otto Grundtvig af Blodforvantskab og Kristenkærlighed har antaget mig i sit Hus, og tilsagt mig mit Ophold, saa længe han lever og Gud sparer ham og hans for al for stor Trang, hvilken Godhed ingen anden af mine Arvinger saa lettelig kunde bevise mig.« Hvis han derfor overlever hende, skal han arve, hvad der maatte blive tilbage, naar der er betalt for hendes Jordefærd. Dog vilde hun gjerne, at hans Søster Kirstine kan faa 20 Rdl. »til en liden Kjendelse for den Godhed, hun har bevist mig den korte Tid, jeg var i hendes Hus.« Skulde Otto dø før hende, erklærer han, at hans Arvinger intet Krav skal have paa hans Moster, der skal beholde alt sit, saalænge hun lever.

Den gamle Maren Strømbech overlevede sin Søstersøn og flyttede den 26. Sept. 1773, efter Naadsensaaret, ned i Degneboligen, hvor Christian indrettede et hyggeligt Værelse til hende. Hun døde den 18. Jan. 1774, 84 Aar gammel. —

Siden plejede Otto Grundtvig at sige, at han havde været »en Robinson paa Sejerø i 28 Aar.« Det har vist alligevel været svært at komme derfra, og Folkene paa Sejerø skiltes med Vemod fra ham. I 1814 skrev Sønesønnen henvendt til Sejerø:

»Din Olding end ved Navnet
blotter sine hvide Haar,«

og senere: »Han var æret som en Konge og elsket som en Fader af de Gudfrygtige.« »Det er ikke længe siden,

at Oldinge tog Huen af i Baaden, der hans Navn blev nævnet.« Winsløw skriver: Otto Grundtvig »er ustrideligt den ypperste af alle de Præster, der hidindtil have været paa Sejerø, og hans Navn vil derfor vist aldrig ophøre at leve i velsignet Ihukommelse i alle oprigtige Kristnes Hjærter paa Øen.«

Den 10. Sept. 1760 var Otto Grundtvig i Kalundborg, da Jørgen holdt Bryllup med Præstens Datter Ulrika Eleonora Amundin. Jørgen var i 12 Aar Præst paa Sejerø, og Winsløw skriver om ham: »Jørgen omtaltes for mig af de Gamle som en hæderlig og dygtig Præst, dog ikke med Faderens Liv og Kraft.« Hans Hustru døde paa Sejerø den 26. Nov. 1771 og havde 8 Børn.

Christian blev paa Sejerø, da Faderen rejste, og hans to første Børn er fødte der; dog kom han vistnok 1761 til Vallekilde og blev Degn 1763; først otte Aar efter Faderens Død blev han Præst.

Johans Stilling som Kapellan i Egeberg var kun af kort Varighed; thi den 6. Nov. 1761 døde Præsten Jens Arctander, i hvilken Anledning Johan skriver til Bispden den 9de: »Hr. Provst Jens Arctander har efter en haard og langvarig Strid omskiftet et usselt med et bedre Liv.« Samtidig ønsker han selv, om muligt, Kaldet efter ham og vil da overgive sit Ventebrev paa Odden til Kongen, saa denne i sin Tid kan kalde, hvem han vil.

Senere skriver Johan om sig selv: »Imidlertid forblev jeg dog i Kaldet til Michaelis derefter, da jeg efter min synderlig gode Vens og Velgjørers Hr. Mag. Peter Jespersen Hersleb, da Sognepræst ved Nykjøbings og Rørvigs Menigheder, hans Tilbud drog til hans Hus og paatog mig at assistere ham i Embedet, hvilket vedvarede til hans Dødsdag den 20. Nov. 1765. Dog forlod jeg ikke Nykjøbing førend den 28. Juni næste Aar,

efterdi jeg havde taget mig paa, dels at forrette Embedet i de vacante Menigheder for Herredspræsterne, dels at forfatte Katalog over Magisterens efterladte og rare Bibliothek. Derefter drog jeg til Vallekilde for at hjælpe min gamle og gode Fader i Embedet.« Allerede paa Herslebs Dødsdag havde Johan meddelt Bispens Dødsfaldet med følgende Ord: »Hersleb døde i Morges henved 3 slet. Saa meget mig maa smerte dette Tab, saa meget opmuntres mit Sind ved at eftertænke hans søde og sagte Udløsning efter forhen udstandne haarde Kamp med Sindet saavel som Legemet. Jeg var selv i hans sidste Øjeblik tilstede, blev efter hans egen Ordre indkaldet Kl. 12. Muligt han havde noget at ville sige mig, det, der dog døde med ham. Ved min Ankomst befandt jeg ham i en svær Strid, dog fornemmelig formedelst Legemets Sygdom; men derhos med god Sands, gelassen i Sindet og hengiven i Guds Vilje. Jeg forsøgte at styrke hans indvortes Menneske, med hvad Ord Gud lagde i min Mund, mærkede og hos ham Application, og derpaa under Herrens Velsignelse anbefalede ham, som da sammenfoldede sine Hænder, men kunde ikke tale noget tydeligt, den trofaste Skaber, i hvis Haand han og kort derefter i en sød Fred overleverede sin Sjæl. Hans Henfart glæder mig, hver Gang jeg erindrer den, da jeg derom haver det bedste Haab.« — Johan prøvede forgæves paa at faa Kaldet i sine Fædres By, og siden hjalp han »nu en, nu en anden Sognepræst.«

Da blev Odden Sognekald, som han havde haft Løfte paa siden 1754, endelig ledigt den 20. Sept. 1766, og den 12. Nov. forlod Johan Vallekilde for at tiltræde sit Embede, hvori han indsattes den 16. Nov. samme Aar. Den 1. Dec. skriver han: »Min Gud, som haver lært mig fra min Ungdom og hidindtil underlig bevist sin Miskundhed mod mig, hvor jeg har været en Fremmed

og en Gjæst, være fremdeles i mine Udlændigheds Dage med mig og mine som mine Fædres Gud, og frugtbar-gjøre baade for mig selv og mine Tilhørere mine Embeds Forretninger, at jeg omsider maatte med Glæde fuldende mit Løb og aflægge mit Regnskab!«

Et Par Aar efter holdt han Bryllup. Der er endnu bevaret to Sange, skrevne i denne Anledning, den ene er i Haandskrift og er forfattet af S. M. Skaarup, den anden paa Tryk og har følgende Titel: »Til Foreningen imellem Brudgommen, velædle, velærværdige og høj-lærde Herr Johan Grundtvig, aarvaagne Sognepræst for Oddens Menighed, og Bruden, velædle og dydige Jomfru Catharine Marie Bang, som højtidelig skete paa Anneberggaard den 4de Okt. 1768, lykønskedes af det velædle Brudepars skyldige Tjenere. H de H. Kjøbenhavn. Trykt hos August Friderich Stein « Digtet er paa 10 lange Vers, hvori det bl. a. hedder, idet der tales om »Ægttestandens Forlystelser«:

»Som Præst for Oddens Menighed
han kan særdeles dem behøve,
thi Odden er et ensomt Sted,
hvor Kjedsomhed kan snart bedrøve.«

Det kuriøseste var dog følgende:

»De stamme fra Familier,
hvis store Frugtbarhed især
gjør dem mærkværdige i Landet,
og de vist ej vanslægte vil
fra denne Frugtbarhed, hvortil
vi Livets Varighed
dem ønsker iblandt andet.«

Johan Grundtvigs ydre Kaar i Odden var meget trange. Han begyndte »med tomme Hænder«. Den 11. Dec. 1767 skulde han til Præstens Dødsbo »udbetale

sin Præstegaard«, og i den Anledning bad han Bispen om et Laan paa 350 eller mindst 300 Rdlr. af Præstehenkekassen. Han fik 300; men dem skulde han saa forrente og tillige betale Enkepension. Den 4. Okt. 1773 skriver han: »Jeg haver under mange Bekymringer lagt 7 Embedsaar tilbage paa dette Sted, hvilke jeg i visse Maader tør ligne ved de 7 magre Aar i Faraos Drøm.« I den følgende Tid beder han atter og atter Bispen tænke paa ham. Den 27. Juni 1774 skriver han, at hans Gjæld Aar for Aar bliver større, og han vilde dog gjerne kunne »svare hver sit og ej efterlade en tiggefærdig Kone og Børn.« I Januar 1775 tog han sig endelig over at rejse til Kjøbenhavn og tale med Bispen, skjönt det kneb at afse Rejsepenge; og dette hjalp. Han skriver: »den 10. Juli 1776 kaldte Gud og Kongen mig herfra til at være Sognepræst for Udby og Ørslev. Gud, som kom mig ihu og lod Buen briste, da den haardest var opspændt, lyksaliggjøre denne Vej for mig, mine og dem, som skal høre mig! Amen.«

Siden hen saa Johan dog sit Ophold der i et andet Lys, og det var vist kun de smaa Forhold, der havde bragt ham til at ønske sig fra Odden.

N. F. S. Gr. skriver: »Vel var det ringe paa verdslig Indkomst, men Gud velsignede hans Sjælesorg, og han regnede derfor disse Aar mellem de glædeligste i sit Liv.« Der fik han ogsaa sin kjære Hustru. Af Johan er der bevaret en Mængde utrykte Prædikener og Afhandlinger. —

I Vallekilde Præstegaard var der imidlertid i Efteraaret 1771 stor Travlhed i Anledning af, at Otto Grundtvigs tredjeældste og yngste Datter skulde giftes. Anna Cathrine skulde have Præsten Hans Christian From og Frederikke Severine den siden saa bekendte Nikolai Edinger Balle.

Da Winsløw kom til Sejerø, levede der endnu en

gammel Mand, der fortalte, at han som Dreng havde været med sin Fader paa Besøg i Vallekilde. Otto Grundtvig havde da meddelt følgende: Da Balle bad om at faa hans yngste Datter til Ægte, svarede han, at han kun daarlig kunde afse hende, og »i alt Fald maatte Balle tillade ham at prøve hans Dygtighed.« Det kom da til en Samtale mellem dem om de Ting, som høre til Guds Rige, hvori Balle lagde en saadan Lærdom og Indsigt for Dagen, at den Gamle udbød: »Tag i Guds Navn min Datter, thi I fortjener hende!« Otto Grundtvig føjede til, at han havde troet at være Balles Overmand, men havde erfaret, at han havde vanskelig ved at staa sig imod ham. — Imidlertid stod det dobbelte Bryllup den 8. Oktober. Otto forrettede selv Vielsen; de ældste Sønner, Jørgen og Johan, vare Forlovere, og Christian Degn.

Datteren Christiane var den 9. Jan. 1770 bleven gift med Kjøbmand Laurits Siersted i Holbæk, og nu var kun den næstældste Datter, Ninne Kristine, tilbage, som vedblev at staa for Huset.

Otto Grundtvig havde allerede i levende Live en stor Efterslægt, over en Snes Børnebørn, og flere af dem var opkaldte efter ham. Lige til det sidste tog han sig med ungdommelig Iver af sit Arbejde som Præst. Kirkegang og Katekisation søgte han med Kraft at fremme, og hvor milde Ord ikke hjalp, var han endnu paa sine gamle Dage ikke bange for at bruge strenge. Fra 14de Søndag efter Trinitatis 1772, kort før hans Død, er der bevaret en Tale, hvori han prædiker skarpt for de gode Folk i Vallekilde. Den begynder saaledes: »Da jeg ej uden smerteligste Følelse erfarer, hvorledes saa mange i denne Vallekilde Menighed om Søndagen, straks efter at jeg har forrettet min Tjeneste her paa Prædikestolen, løbe ud af Kirken, ret ligesom der intet mere af Betydenhed var tilbage af

vor offentlige Gudstjeneste at forrette og bivaane, og jeg ej tør af saadant talrigt og sørgeligt Udfald slutte andet, end at mange uden sand Aarsag og blot efter et jordisk Sinds Drift, som er ligegyldigt om at fuldføre sin Gudsdyrkelse, udtræde, tværtimod den Alvorlighed de burde behandle deres Saligheds Sag med, tværtimod den Ærbødighed, de burde have for Guds Tempels hellige Hus, og tværtimod den Lydighed, de burde vise vor kristelige Øvrigheds Befalinger, saa maa jeg herved se mig nødsaget til først atter at bringe Eder til Hu-kommelse vor allernaadigste Konges Bydende, som dog aarlig bliver to Gange oplæst for Eder af dette hellige Sted.« Han truer saa med Bestemmelser i Danske Lov, Forordn. af 24. Sept. 1708 og Reskr. af 2. Dec. 1740 og beder dernæst Menigheden betænke, at Samvittigheden maa overbevise den om Ringeagt for Guds Ord. Den skal blive i Kirken i alt Fald til Katekisationen er til Ende. Svangre Kvinder eller saadanne, som have mange smaa Børn hjemme, og ligeledes Gamle og Sygelige, »med dem vil og bør jeg se igjennem Fingre, men ingenlunde med de friske, ja, endog med dem, som af Naturen maatte trænges, med mindre de derefter komme ind igjen.« Kan I dog ikke »af en hel Uge give Gud de faa Timer af Sabbatsdagen, som Tjenesten varer! Gud har endda overladt Eder selv til Eders jordiske Kalds Iagttagelse den største Del af Tiden.«

Den 20. Okt. 1772 holdt den gamle Præst Bryllup med Provst Knud Friis' Enke, Anna Margrethe Jensen; men allerede den 29. Nov. Kl. 2 om Morgenen døde han efter at have virket i 12 Aar i Vallekilde. Han blev begravet den 4. December. Ogsaa der var han »med al sin Strenghed agtet og elsket i sit Liv, som endnu længe efter sin Død«.

N. F. S. Gr. siger, at hans Fader Johan »i Graven ærede og elskede ham overmaade«. Selv skriver han

om ham: »en Mand af stor Fromhed, Alvor og Lærdom, elsket af de Gode, skattet af sine nærmeste,« og kalder ham »en Præstemand fuld af den Hellig Aand og Tro, myndig i sit Embede, fuld af Salvelse i sin Tale og retskaffen i Vandel«. —

Efter et af Otto Grundtvig udtalt Ønske fik Enken Lov (22. Juni 1773) til uden Auktion at udtage af Boet alt, hvad hun havde indbragt, og i den Anledning erklærede Arvingerne sig villige til at tilfredsstille alle Kreditorer, selv om Boet ikke strakte til. Enken blev enig med Eftermanden om en Pension af 64 Rd. aarlig. Den 27. Sept. 1773 holdtes der Auktion, og hele Boets Indtægt var 2529 Rd. 4 Mrk. 10 Sk.; men der blev i Virkeligheden intet at dele.

DIS-Danmark

1 0 5 4 0 6